

ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 10 Ιουνίου 2015, με την εξής σύνθεση : Νικόλαος Αγγελάρας, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Σωτηρία Ντούνη, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη και Άννα Λιγωμένου, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Γεωργία Μαραγκού, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Δημήτριος Πέππας, Δέσποινα Καββαδία - Κωνσταντάρα, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Χριστίνα Ρασσιά, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκεύη, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφιανού (εισηγήτρια), Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας και Βασιλική Προβίδη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

Γενικός Επίτροπος Επικρατείας : Αντώνιος Νικητάκης, Επίτροπος Επικρατείας, κωλυομένου του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Μιχαήλ Ζυμή.

Για να δικάσει την από 29.12.2014 αγωγή:

του ... του ..., κατοίκου ... (οδός ... αριθμός ...), ο οποίος δεν παρέστη,

κ α τ ά του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο εκπροσωπείται νόμιμα από τον Υπουργό Οικονομικών, ο οποίος παρέστη με τον Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους Νικόλαο Καραγιώργη.

Η ανωτέρω αγωγή, εισάγεται στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου ύστερα από τη ΦΠΔ/33248/13.5.2015 πράξη της Επιτροπής του άρθρου 108Α του π.δ/τος 1225/1981.

Με την αγωγή αυτή ο ενάγων επιδιώκει να αναγνωρισθεί ότι το εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο οφείλει να του καταβάλει, νομιμοτόκως, το ποσό των 29.518,92 ευρώ, άλλως το ποσό των 13.500 ευρώ.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε, το Δικαστήριο άκουσε:

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αγωγής. Και

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος πρότεινε η αγωγή να κρατηθεί και να δικασθεί από το Δικαστήριο τούτο και, αφού διαγνωσθεί η αντίθεση των διατάξεων της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 προς τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος, η υπόθεση να παραπεμφθεί προς περαιτέρω εξέταση στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση, το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη στις 29.3.2017 και σε επαναδιάσκεψη στις 16.5.2018, με παρόντες στην τελευταία διάσκεψη, κατά την οποία λήφθηκε η παρούσα απόφαση, τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τον Πρόεδρο Νικόλαο Αγγελάρα και τη Σύμβουλο Χριστίνα Ρασσιά, που αποχώρησαν από την υπηρεσία λόγω ορίου ηλικίας, πλην όμως εγκύρως λαμβάνεται η απόφαση του Δικαστηρίου κατά την παρούσα διάσκεψη χωρίς την παρουσία τους, την Αντιπρόεδρο και ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο Χρυσούλα Καραμαδούκη και τους Συμβούλους Γεώργιο Βοΐλη, Ασημίνα

Σαντοριναίου, Ελένη Λυκεσά και Δημήτριο Τσακανίκα, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013, και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981), καθώς και τη Σύμβουλο Βασιλική Προβίδη, που αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και

Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο

Αποφάσισε τα εξής :

1. Με την υπό κρίση αγωγή, ο ενάγων, πρώην δικαστικός λειτουργός (Αντιπρόεδρος του Ελεγκτικού Συνεδρίου) και ήδη από το έτος ... πολιτικός συνταξιούχος του Δημοσίου, ζητεί να αναγνωρισθεί ότι το εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο οφείλει να του καταβάλει εντόκως, με το εκάστοτε ισχύον επιτόκιο υπερημερίας, αφότου κάθε επί μέρους μηνιαία παροχή κατέστη ληξιπρόθεσμη, μέχρι την εξόφλησή της, άλλως από την επίδοση της αγωγής, το ποσό των 29.518,92 ευρώ, άλλως το ποσό των 13.500,00 ευρώ, το οποίο αντιστοιχεί στο ποσό, κατά το οποίο, όπως αναλυτικά εκτίθεται στην αγωγή, περιορίστηκε η σύνταξή του, κατ' εφαρμογή του άρθρου πρώτου, παράγραφος Β, υποπαράγραφος Β.3 του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2 και 3 του ν. 4111/2013, κατά το χρονικό διάστημα από 1.1.2013 έως 31.12.2015, προβάλλοντας ότι οι εν λόγω διατάξεις, με τις οποίες επιβλήθηκε μείωση σε ποσοστό 20% της υπερβαίνουσας το ποσό των 3.000,00 ευρώ σύνταξής του, είναι αντίθετες προς τις διατάξεις α) των άρθρων 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1 και 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, β) του άρθρου 22 παρ. 5 του Συντάγματος, σε συνδυασμό με το άρθρο 71 παρ. 2 και 3 του ν. 2084/1992

«Αναμόρφωση της Κοινωνικής Ασφάλισης» και γ) των άρθρων 17 του Συντάγματος και 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α..

2. Στο άρθρο 108Α «Πρότυπη δίκη - προδικαστικό ερώτημα» του π.δ/τος 1225/1981, που προστέθηκε με το άρθρο 69 του ν. 4055/2012 «Δίκαιη δίκη και εύλογη διάρκεια αυτής»(Α΄ 51), ορίζεται ότι: «1. Οποιοδήποτε ένδικο βοήθημα ή μέσο ενώπιον οποιουδήποτε Τμήματος, μπορεί, ύστερα από αίτημα ενός των διαδίκων ή του Γενικού Επιτρόπου της Επικράτειας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, να εισαχθεί για εκδίκαση ενώπιον της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου με πράξη τριμελούς Επιτροπής, η οποία αποτελείται από τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον αρχαιότερο Αντιπρόεδρο ή τον νόμιμο αναπληρωτή του, όταν η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Τμήματος στο οποίο προεδρεύει, και τον Πρόεδρο του Τμήματος στο οποίο εκκρεμεί το ένδικο βοήθημα ή μέσο, όταν με αυτό τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων. Η πράξη αυτή που δημοσιεύεται σε δύο εφημερίδες των Αθηνών, συνεπάγεται την αναστολή εκδίκασης των εκκρεμών υποθέσεων, στις οποίες τίθεται το ίδιο ζήτημα (εδ. γ΄) ... Μετά την επίλυσή του, η Ολομέλεια μπορεί να παραπέμπει το ένδικο βοήθημα ή μέσο στο αρμόδιο Τμήμα, για περαιτέρω εξέταση. Η απόφαση της Ολομέλειας δεσμεύει τους διαδίκους της ενώπιόν της δίκης ...».

3. Με το θεσμό της πρότυπης δίκης του άρθρου 108Α παρ. 1 του π.δ/τος 1225/1981 παρέχεται η δυνατότητα σε διάδικο ή στο Γενικό Επίτροπο της Επικράτειας στο Ελεγκτικό Συνέδριο να ζητήσει να εισαχθεί για εκδίκαση ενώπιον της Ολομέλειας του Ελεγκτικού Συνεδρίου ένδικο βοήθημα ή μέσο που εκκρεμεί ενώπιον Τμήματος, με πράξη τριμελούς Επιτροπής, η οποία

αποτελείται από τον Πρόεδρο του Ελεγκτικού Συνεδρίου, τον αρχαιότερο Αντιπρόεδρο ή τον νόμιμο αναπληρωτή του, όταν η υπόθεση εκκρεμεί ενώπιον του Τμήματος στο οποίο προεδρεύει, και τον Πρόεδρο του Τμήματος στο οποίο εκκρεμεί το ένδικο βοήθημα, ώστε η υπόθεση να εκδικαστεί απευθείας από την Ολομέλεια, εφόσον σ' αυτή τίθεται ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων. Αναγνωρίζεται, δηλαδή, στο διάδικο και στο Γενικό Επίτροπο δικονομικό δικαίωμα, το οποίο προϋποθέτει τη χορήγηση άδειας από την ως άνω Επιτροπή, έχει δε ως αποτέλεσμα να μεταβληθούν ειδικώς για τη συγκεκριμένη υπόθεση οι πάγιοι κανόνες της αρμοδιότητας με εκδίκασή της απευθείας από την Ολομέλεια του Ελεγκτικού Συνεδρίου, χάριν της ταχείας και αποτελεσματικής απονομής της δικαιοσύνης και της ασφάλειας του δικαίου σε υποθέσεις γενικότερου ενδιαφέροντος που αφορούν ευρύ κύκλο προσώπων και, συνεπώς, αναμένεται να προκαλέσουν σημαντικό αριθμό διαφορών, με κίνδυνο να εκδοθούν αντιφατικές αποφάσεις και να υπάρξει σημαντική καθυστέρηση για τους διαδίκους (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 759/2018, 734/2016, 601/2012).

4. Η υπό κρίση αγωγή, για την οποία δεν απαιτείται, παρά τα περί του αντιθέτου υποστηριζόμενα από το Δημόσιο, η καταβολή τέλους δικαστικού ενσήμου (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017, όπου και μειοψηφία), παραδεκτώς φέρεται ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου. Τούτο δε διότι, αφενός με τις διατάξεις της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, θεσπίστηκαν περικοπές που βαρύνουν, κατά τα εκεί ειδικότερα οριζόμενα, όλες εν γένει τις καταβαλλόμενες από το Δημόσιο Ταμείο συντάξεις και αφετέρου η ένδικη αγωγή δεν στηρίζεται στις ειδικές συνταγματικές

εγγυήσεις για την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργών και τη συνακόλουθη ιδιαίτερη μισθολογική μεταχείριση που επιφυλάσσει σ' αυτούς το Σύνταγμα, αλλά σε συνταγματικές εγγυήσεις που αφορούν και άλλες κατηγορίες συνταξιούχων του Δημοσίου και, ως εκ τούτου, η δικαστική ιδιότητα, την οποία ο ενάγων έφερε ενόσω ήταν στην ενέργεια, δεν ασκεί επιρροή, ώστε η υπόθεση να χρήζει παραπομπής στο Ειδικό Δικαστήριο του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, όσα δε αντίθετα υποστηρίζονται από το Δημόσιο, με το από 15.6.2015 υπόμνημά του, είναι αβάσιμα και απορριπτέα (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 4327/2014).

5. Περαιτέρω, η αγωγή αυτή, λόγω του γενικότερου ενδιαφέροντος και με συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων της επιβληθείσας περικοπής, με βάση την ως άνω διάταξη της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, η οποία αφορά το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου, παραδεκτός, ύστερα από την τήρηση των προβλεπόμενων διατυπώσεων από το ως άνω άρθρο 108Α του π.δ/τος 1225/1981 εισήχθη, με τη ΦΠΔ/33248/13.5.2015 πράξη της Επιτροπής του άρθρου αυτού, με την οποία έγινε δεκτό σχετικό αίτημα του Γενικού Επιτρόπου της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ενώπιον της Ολομέλειας του Δικαστηρίου. Και αυτό, προκειμένου να κριθεί το ζήτημα της συμβατότητας των διατάξεων αυτών - της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 - σε σχέση με τα άρθρα 2 παρ. 1, 4 παρ. 1 και 5, 5 παρ. 1, 17, 22 παρ. 5 και 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, καθώς και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ευρωπαϊκής Σύμβασης των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

6. Με την 1/2018 απόφαση του κατά το άρθρο 88 παρ. 2 του Συντάγματος Ειδικού Δικαστηρίου κρίθηκε, πλην άλλων, ότι οι θεσπισθείσες με τις ανωτέρω διατάξεις της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012 περικοπές των συντάξεων του Δημοσίου, κατά το μέρος που αφορούν τους συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς και ελήφθησαν υπόψη για τον επανυπολογισμό των συντάξεών τους κατά το άρθρο 14 παράγραφοι 1 περ. β και 2 περ. α του ν. 4387/2016, αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 26 του Συντάγματος και στις εξειδικεύουσες αυτές, ως προς τη δικαστική εξουσία, διατάξεις των άρθρων 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2 του Συντάγματος, οι οποίες επιτάσσουν τη χορήγηση στους δικαστικούς λειτουργούς σύνταξης που να μην αποκλίνει ουσιωδώς από τις αποδοχές των εν ενεργεία δικαστικών λειτουργών, οι οποίοι έχουν τον αυτό βαθμό με εκείνον που κατείχαν οι συνταξιούχοι κατά την έξοδό τους από την ενεργό υπηρεσία, ώστε να διασφαλίζεται σε αυτούς επίπεδο αξιοπρεπούς διαβίωσης, ανάλογο με το κύρος και την αποστολή του λειτουργήματος που ασκούσαν. Ενόψει δε των ανωτέρω, οι θεσπισθείσες με τις ανωτέρω διατάξεις περικοπές στη σύνταξη του ενάγοντος, ο οποίος έχει την ιδιότητα του συνταξιούχου δικαστικού λειτουργού, είναι μη νόμιμες, πλην όμως η επίλυση των τιθέμενων στην παρούσα υπόθεση νομικών ζητημάτων, που αποτελούν αντικείμενο της πρότυπης δίκης, παραμένει λυσιτελής για τους λοιπούς συνταξιούχους του Δημοσίου. Και τούτο, διότι αφενός με τις ανωτέρω διατάξεις θεσπίστηκαν περικοπές που βαρύνουν όλες εν γένει τις καταβαλλόμενες από το Δημόσιο Ταμείο συντάξεις και όχι ειδικά τις συντάξεις των δικαστικών λειτουργών, αφετέρου η εισαγωγή της κρινόμενης υπόθεσης ενώπιον του παρόντος σχηματισμού, ως πρότυπης δίκης, αποφασίστηκε από την

αρμόδια Τριμελή Επιτροπή με κριτήριο την αντιπροσωπευτικότητά της, καθόσον, όπως προκύπτει από το περιεχόμενο του οικείου δικογράφου, με τους προβαλλόμενους ισχυρισμούς του ενάγοντος τίθεται το ζήτημα της αντίθεσης των επίμαχων ρυθμίσεων προς διατάξεις υπέρτερης τυπικής ισχύος με τη μεγαλύτερη δυνατή ευρύτητα. Αντίθετη εκδοχή, ότι μετά την έκδοση της ανωτέρω απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου καθίσταται αλυσιτελής η εξέταση της κρινόμενης υπόθεσης, δεν θα ήταν σύμφωνη με τους σκοπούς που υπηρετεί η πρότυπη δίκη (βλ. σκέψη 3) και θα έθιγε την πρακτική αποτελεσματικότητα των σχετικών διατάξεων, ενώ θα έθετε και ζήτημα παραβίασης του δικαιώματος δικαστικής προστασίας, υπό την ειδικότερη έκφανση της υποχρέωσης έκδοσης απόφασης εντός ευλόγου χρόνου, όπως αυτό κατοχυρώνεται στο άρθρο 6 παρ. 1 της Ε.Σ.Δ.Α., αφού θα οδηγούσε σε επιβράδυνση της απονομής της δικαιοσύνης, δοθέντος ότι για όλο το διάστημα που η υπόθεση αυτή παραμένει εκκρεμής έχει ανασταλεί η εκδίκαση υποθέσεων στις οποίες τίθεται το ίδιο νομικό ζήτημα και εκκρεμούν ενώπιον άλλων δικαστικών σχηματισμών του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

7. Μειοψήφησαν η Αντιπρόεδρος Σωτηρία Ντούνη και οι Σύμβουλοι Κωνσταντίνος Κωστόπουλος (ήδη Αντιπρόεδρος), Γεωργία Μαραγκού (ήδη Αντιπρόεδρος), Σταμάτιος Πουλής, Δημήτριος Πέππας, Γεωργία Τζομάκα, Βιργινία Σκεύη και Κωνσταντίνος Εφεντάκης, οι οποίοι διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη:

Α. Οι περί πρότυπης δίκης διατάξεις της παρ. 1 του άρθρου 108Α του π.δ/τος 1225/1981, εισάγοντας, χάριν της ενότητας της νομολογίας και της ασφάλειας δικαίου, απόκλιση αφενός από την αρχή του φυσικού δικαστή, αφετέρου από το σύστημα του διάχυτου ελέγχου της συνταγματικότητας των

νόμων από τα δικαστήρια, είναι δεκτικές στενής μόνον ερμηνείας και εφαρμογής. Από το γράμμα δε των ως άνω ρυθμίσεων σαφώς προκύπτει ότι, με την εξαιρετική αυτή διαδικασία, μεταβιβάζεται στην Ολομέλεια συγκεκριμένη πάντοτε υπόθεση, ήτοι η εξουσία εκδίκασης του ιδίου του ένδικου βοηθήματος που ασκήθηκε ενώπιον του Τμήματος και όχι η - μη συνάδουσα, άλλωστε, με δικαιοδοτούντα σχηματισμό - γνωμοδοτική αρμοδιότητα επίλυσης νομικών ζητημάτων που εκτιμήθηκαν από την Τριμελή Επιτροπή ως γενικότερου ενδιαφέροντος και με συνέπειες για ευρύ κύκλο προσώπων, η σχετική κρίση της οποίας δεν θα μπορούσε, βεβαίως, να δεσμεύει καθ' οιονδήποτε τρόπο το Δικαστήριο.

Β. Ως εκ του παρεμπόπτοντος χαρακτήρα του δικαστικού ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων, ο έλεγχος αυτός ασκείται μόνον εφ' όσον από το αποτέλεσμα του εξαρτάται η αποδοχή ή απόρριψη του συγκεκριμένου, κάθε φορά, ένδικου βοηθήματος. Διαφορετικά, όταν, δηλαδή, η κρίση για την ενδεχόμενη αντίθεση της εφαρμοστέας στην εκδικασθείσα υπόθεση ρύθμισης του νόμου προς υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις και, κατ' επέκταση, το ισχυρό ή μη αυτής δεν συνέχεται, κατά νομική αναγκαιότητα, με την έκβαση της δίκης, τέτοιος έλεγχος δεν επιτρέπεται και ο δικαστής κωλύεται να προβεί στην άσκησή του. Ακριβώς τα ίδια ισχύουν και επί πρότυπης δίκης, πολύ περισσότερο που, υπό την αντίθετη εκδοχή, η Ολομέλεια, αντί να δικαιοδοτήσει, θα εξέφερε γνώμη, με αποτέλεσμα την ουσιώδη αλλοίωση του θεσμού, θα κατέληγε δε, έχοντας η ίδια υπερβεί τη εξουσία της από το άρθρο 93 παρ. 4 του Συντάγματος, να προκαταλάβει, ενόψει της ηθικής δέσμευσης που συνεπάγονται οι αποφάσεις

της, τους δικαστές των κατώτερων σχηματισμών, κατά τρόπο που δεν συνάδει με την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία τους.

Γ. Στην προκειμένη περίπτωση, με βάση τις ορθές, κατά τούτο, παραδοχές της πλειοψηφίας, μετά από την έκδοση της 1/2018 απόφασης του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, με την οποία κρίθηκε ότι, ειδικώς όσον αφορά τους συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς, όπως ο ενάγων, οι επιβληθείσες, δυνάμει της υποπαρ. Β3 της παρ. Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, περικοπές των συντάξεων του Δημοσίου, αντίκεινται στις διατάξεις του άρθρου 26 του Συντάγματος και στις εξειδικεύουσες αυτές, ως προς τη δικαστική εξουσία, διατάξεις των άρθρων 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2 του Συντάγματος, δεν καταλείπεται στην Ολομέλεια άλλο περιθώριο παρά η παραδοχή του νόμου βασίμου της υπό κρίση αγωγής. Ως εκ τούτου, όμως, το περαιτέρω ζήτημα της προβαλλόμενης από τον ενάγοντα αντίθεσης των προαναφερόμενων διατάξεων του ν. 4093/2012 και προς άλλες διατάξεις του Συντάγματος και της Ε.Σ.Δ.Α. ουδεμία επιρροή ασκεί στη δεδομένη πλέον, ούτως ή άλλως, κατάληξη της ανοιγείσας με την ένδικη αγωγή δίκης και η Ολομέλεια υποχρεούται να απέχει από την εξέτασή του. Η εκφορά δε κρίσης επί του τελευταίου αυτού ζητήματος, στο μέτρο που παρίσταται ασύμβατη προς την οριοθέτηση από το ίδιο το Σύνταγμα του ελέγχου της συνταγματικότητας των νόμων από τα δικαστήρια, δεν θα μπορούσε να δικαιολογηθεί για οποιοδήποτε λόγο και, πάντως, όχι με βάση τη μη υφιστάμενη εν προκειμένω, ενόψει των όλως ιδιαίτερων εγγυήσεων υπό τις οποίες τελούν οι αποδοχές και συντάξεις των δικαστικών λειτουργών, αντιπροσωπευτικότητα της υπόθεσης, ούτε με την επίκληση των συνεπειών της καθυστέρησης έκδοσης απόφασης από την

Ολομέλεια στις εκκρεμούσες ενώπιον του Τμήματος υποθέσεις που, όπως εκ των υστέρων αποδεικνύεται, δεν θα έπρεπε να έχει ανασταλεί η εκδίκασή τους.

8. Η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη, που επίσης μειοψήφησε, διατύπωσε την ακόλουθη ειδικότερη γνώμη: Με τις διατάξεις του άρθρου πρώτου παρ. Β υποπαρ. Β.3 του ν. 4093/2012, όπως τροποποιήθηκαν με τις διατάξεις του άρθρου 1 παρ. 2 και 3 του ν. 4111/2013 θεσπίστηκαν περικοπές στις συντάξεις όλων των συνταξιούχων του Δημοσίου. Δεδομένου ότι με το κρινόμενο ένδικο βοήθημα πλήττεται η συνταγματικότητα και η συμβατότητα προς την ΕΣΔΑ των διατάξεων που επιβάλλουν περικοπές στη σύνταξη του ενάγοντος, την οποία όμως λαμβάνει ως συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός, και αφετέρου ότι το μισθολογικό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των δικαστικών λειτουργών -και μόνον αυτών - συναρτάται προς την προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία τούτων (άρθρα 26, 87 παρ. 1 και 88 παρ. 2 Σ.), η οποία επιβάλλει τη σταθερή αναλογία μεταξύ των αποδοχών ενεργείας και των συντάξιμων αποδοχών αυτών και, συνακόλουθα, τον περιορισμό της ευχέρειας του κοινού νομοθέτη ως προς τον καθορισμό του περιεχομένου και του ύψους της συντάξεως των δικαστικών λειτουργών (βλ., αντί πολλών, Ολομ. Ελ. Συν. 1317/2001, 1417/2002 και την έκτοτε πάγια νομολογία του Ελεγκτικού Συνεδρίου), το τιθέμενο με την ένδικη αγωγή ζήτημα ως αφορών μόνον τους δικαστικούς λειτουργούς, υπάγεται στη δικαιοδοσία του Ειδικού Δικαστηρίου, έστω και αν οι προβαλλόμενοι από τον ενάγοντα ισχυρισμοί δεν ερείδονται στο ειδικό συνταγματικό καθεστώς που διέπει τη μισθολογική και τη συνταξιοδοτική μεταχείριση των δικαστικών λειτουργών. Και τούτο διότι κριτήριο υπαγωγής μιας υπόθεσης στο κατά το Σύνταγμα έχον δικαιοδοσία δικαστήριο δεν δύναται να είναι οι ισχυρισμοί που

προβάλλουν ή παραλείπουν να προβάλουν οι διάδικοι, και μάλιστα στις περιπτώσεις, στις οποίες, όπως εν προκειμένω, εγείρονται αυτεπαγγέλτως ερευνώμενα συνταγματικής τάξεως ζητήματα. Κατά συνέπεια, η υπό κρίση αγωγή, εφόσον αφορά υπολογισμό συντάξεως δικαστικού λειτουργού, ζήτημα δηλαδή που μπορεί να επηρεάσει τη συνταξιοδοτική κατάσταση ευρύτερου κύκλου των εν λόγω λειτουργών, πρέπει να παραπεμφθεί, όπως βασίμως υποστηρίζει το Δημόσιο, στο ως άνω Ειδικό Δικαστήριο, το οποίο, εξάλλου, έχει ήδη αποφανθεί περί του ιδίου ζητήματος, ήτοι ως προς την αντισυνταγματικότητα των διατάξεων «της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, κατά το μέρος που αφορούν τους συνταξιούχους δικαστικούς λειτουργούς» με την 1/2018 απόφασή του (βλ. σκέψη 18 αυτής), με περαιτέρω αποτέλεσμα να καθίσταται πλέον αλυσιτελής, ως εκ της επιλύσεως του ζητήματος αυτού από το Ειδικό Δικαστήριο, η εκ νέου επίλυσή του, βάσει των διατάξεων του άρθρου 108 Α παρ. 1 του π.δ/τος 1225/1981 περί πρότυπης δίκης.

9. Από το άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, που ορίζει ότι «ο σεβασμός και η προστασία της αξίας του ανθρώπου αποτελούν την πρωταρχική υποχρέωση της Πολιτείας», το άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος που προβλέπει ότι «καθένας έχει δικαίωμα να αναπτύσσει ελεύθερα την προσωπικότητά του και να συμμετέχει στην κοινωνική, οικονομική και πολιτική ζωή της Χώρας, εφόσον δεν προσβάλλει τα δικαιώματα των άλλων και δεν παραβιάζει το Σύνταγμα ή τα χρηστά ήθη», καθώς και από τη διάταξη του άρθρου 25 παρ. 1 του Συντάγματος που ορίζει ότι «Τα δικαιώματα του ανθρώπου ως ατόμου και ως μέλους του κοινωνικού συνόλου και η αρχή του κοινωνικού κράτους δικαίου τελούν υπό την

εγγύηση του Κράτους. Όλα τα κρατικά όργανα υποχρεούνται να διασφαλίζουν την ανεμπόδιστη και αποτελεσματική άσκησή τους. ... Οι κάθε είδους περιορισμοί που μπορούν κατά το Σύνταγμα να επιβληθούν στα δικαιώματα πρέπει να προβλέπονται είτε απευθείας από το Σύνταγμα είτε από το νόμο, εφόσον υπάρχει επιφύλαξη υπέρ αυτού και να σέβονται την αρχή της αναλογικότητας», απορρέουν οι αρχές της ασφάλειας δικαίου, της προβλεψιμότητας και της προστατευόμενης εμπιστοσύνης. Οι αρχές αυτές, κατ' αρχήν, δεν επιτρέπουν την αιφνίδια μεταβολή ουσιωδών στοιχείων της σταθερά διαμορφωμένης νομικής και πραγματικής κατάστασης των προσώπων, στη διατήρηση των οποίων είχαν δικαιολογημένα αποβλέψει, μεταξύ άλλων, και κατά τον καθορισμό των συνθηκών και του επιπέδου διαβίωσής τους, παρά μόνο στο μέτρο που η μεταβολή αυτή δικαιολογείται από υπέρτερους λόγους δημοσίου συμφέροντος και στο βαθμό που, ενόψει της αρχής της αναλογικότητας, τηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ του υπηρετούμενου σκοπού και των δικαιωμάτων ή των νόμιμων προσδοκιών των θιγομένων από τη μεταβολή του νομοθετικού καθεστώτος (πρβλ. Ελ. Συν. Πρακτ. Ολομ. της 4^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της 31.10.2012, Ολομ. ΣτΕ 602/2003, ΣτΕ 1508/2002, αποφ. ΕΔΔΑ της 2.4.2015 Dimech κατά Μάλτας, σκ. 64, της 7.2.2013 Fabris κατά Γαλλίας, σκ. 66).

10. Στο άρθρο 4 παράγραφος 5 του Συντάγματος, που ορίζει ότι: «Οι Έλληνες πολίτες συνεισφέρουν χωρίς διακρίσεις στα δημόσια βάρη, ανάλογα με τις δυνάμεις τους», κατοχυρώνεται η αρχή της ισότητας των πολιτών στα δημόσια βάρη. Η αρχή αυτή αναλύεται στις επιμέρους ειδικότερες αρχές της καθολικότητας των δημοσίων βαρών και της αναλογικότητας της συνεισφοράς

σε σχέση με τις δυνάμεις του συνεισφέροντος. Ως δημόσια δε βάρη νοούνται κάθε είδους υποχρεωτικές, χρηματικές ή υλικές οριστικές παροχές των πολιτών προς το Κράτος όπως φόροι, τέλη, δασμοί, κοινωνικοί πόροι, εισφορές, εφ' όσον επιβάλλονται χωρίς ειδικό αντάλλαγμα υπέρ της βαρυνόμενης με αυτά κατηγορίας. Ενόψει δε των αρχών αυτών, ο νομοθέτης έχει, κατ' αρχήν, την ευχέρεια να καθορίζει τις μορφές των δημοσίων βαρών, ήτοι των οικονομικών επιβαρύνσεων για τη δημιουργία δημοσίων εσόδων προς κάλυψη των δαπανών του Κράτους, που δύνανται να επιβληθούν στους βαρυνόμενους πολίτες με ποικίλες μορφές, περιορίζεται, όμως, από τις ανωτέρω αρχές, με τις οποίες επιδιώκεται από τον συνταγματικό νομοθέτη η πραγμάτωση της αρχής του κοινωνικού κράτους δικαίου, όπως κατοχυρώνεται στην προεκτεθείσα παράγραφο 1 του άρθρου 25 του Συντάγματος. Από την ανωτέρω διάταξη της παραγράφου 5 του άρθρου 4 του Συντάγματος, δεν αποκλείεται τα δημόσια βάρη να επιβάλλονται σε ορισμένο μόνο κύκλο προσώπων (κοινωνικοοικονομικές ομάδες) ή πραγμάτων, εφ' όσον, όμως, δικαιολογείται η επιβάρυνση του κύκλου αυτού σε σχέση με τις μη βαρυνόμενες κατηγορίες, δηλαδή μόνον εάν δικαιολογείται από αντικειμενικά κριτήρια που τελούν σε συνάφεια με το ρυθμιζόμενο θέμα, όπως η σύνδεση της βαρυνόμενης κοινωνικοοικονομικής ομάδας με τον υπηρετούμενο από τη ρύθμιση σκοπό και η ωφέλεια που αυτή αντλεί από τον κοινωνικό ή οικονομικό τομέα στον οποίο αφορά η νομοθετική παρέμβαση ή από την ιδιαίτερη εισφοροδοτική ικανότητα της επιλεγείσας ως αποκλειστικά βαρυνόμενης κατηγορίας, η επιβολή δε του βάρους γίνεται επί συγκεκριμένης ύλης, πρόσφορης να καταδείξει την ικανότητα συμβολής της

κατηγορίας και συναφούς προς τη θεσπιζόμενη ρύθμιση (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017 σκ. V. Γ, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2469-2471/2008).

11. Με τις ρυθμίσεις του άρθρου 79 του Συντάγματος (με τις οποίες καθορίζεται η διαδικασία ψήφισης του προϋπολογισμού των εσόδων και εξόδων του Κράτους, του απολογισμού και του γενικού ισολογισμού του Κράτους, καθώς και έγκρισης των προγραμμάτων οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης), σε συνδυασμό με αυτές του άρθρου 73 παρ. 2 (με τις οποίες καθορίζεται η προπαρασκευαστική – γνωμοδοτική διαδικασία πριν από την ψήφιση συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων που συνεπάγονται μακροχρόνιες δημοσιονομικές συνέπειες) και αυτές του άρθρου 75 (στις οποίες προβλέπεται η υποχρεωτική σύνταξη προκαταρκτικής έκθεσης για την κάλυψη της δαπάνης που συνεπάγονται νομοσχέδια με δημοσιονομικές επιπτώσεις), εκδηλώνεται η μέριμνα του συντακτικού νομοθέτη για τη δημοσιονομική διαχείριση (Ελ. Συν. Πρακτ. Ολομ. 26^{ης} Γεν. Συν/σης της 17.12.2014 και πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 3409, 3408, 1685/2013, 3668/2006). Περαιτέρω, με τις ρυθμίσεις αυτές θεσπίζονται και ειδικές διαδικαστικές εγγυήσεις για τον οικονομικό προγραμματισμό και τον τρόπο διάθεσης των πεπερασμένων δημοσίων πόρων, που πρέπει να διανέμονται με γνώμονα τη συνταγματική αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, η οποία είναι αναγκαία για τη διασφάλιση της συνέχειας στην οικονομική λειτουργία του Κράτους και της εκτέλεσης της αποστολής του (Ελ. Συν. Ολομ. Πρακτ. 26^{ης} Γεν. Συν/σης της 17.12.2014 και στο πνεύμα αυτό πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2115, 1116/2014, 1284, 1283, 668/2012 και αποφάσεις. ΕΔΔΑ της 15.10.2013 «Rimantas Savickas κατά Λιθουανίας», της 8.10.2013 «Mateus και Januario κατά Πορτογαλίας», της 7.5.2013 «Ιωάννα Κουφάκη και ΑΔΕΔΥ κατά Ελλάδος»). Στο πλαίσιο αυτό, ο

νομοθέτης διαθέτει ένα ευρύ περιθώριο εκτίμησης κατά τη χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής, δηλαδή ένα ευρύ φάσμα δικαστικά ανέλεγκτης πολιτικής εκτίμησης και επιλογής, ενόψει, αφενός των οριζομένων στην παράγραφο 1 του άρθρου 106 του Συντάγματος που ορίζει, μεταξύ άλλων, ότι «Για την εδραίωση της κοινωνικής ειρήνης και την προστασία του γενικού συμφέροντος το Κράτος προγραμματίζει και συντονίζει την οικονομική δραστηριότητα στη Χώρα, επιδιώκοντας να εξασφαλίσει την οικονομική ανάπτυξη όλων των τομέων της εθνικής οικονομίας. ...» και αφετέρου της θεσπιζόμενης στο άρθρο 26 του Συντάγματος αρχής της διάκρισης των λειτουργιών. Δύναται δε ο νομοθέτης να αξιώνει από όλους τους πολίτες να εκπληρώνουν το χρέος της κοινωνικής και εθνικής αλληλεγγύης κατά τα προβλεπόμενα στην παράγραφο 4 του άρθρου 25 του Συντάγματος, ενώ ειδικά σε περιόδους παρατεταμένης οικονομικής κρίσης μπορεί να θεσπίζει μέτρα περιστολής των δημοσίων δαπανών που συνεπάγονται σοβαρή οικονομική επιβάρυνση μεγάλων κοινωνικοοικονομικών ομάδων, λόγω της άμεσης εφαρμογής και αποτελεσματικότητας των επιβαλλόμενων σε βάρος τους μέτρων για τον περιορισμό του δημοσίου ελλείμματος. Η δυνατότητα, όμως, αυτή δεν είναι απεριόριστη, αλλά έχει ως όριο τις προεκτεθείσες συνταγματικές αρχές του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της αναλογικότητας, της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, της ισότητας των πολιτών ενώπιον του νόμου και της ισότητας στην κατανομή των δημοσίων βαρών, οι οποίες επιτάσσουν το βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής να κατανέμεται μεταξύ όλων των κοινωνικοοικονομικών ομάδων, αναλόγως των δυνάμεων αυτών. Συνεπώς, η όποια νομοθετική επέμβαση στα δικαιώματα και τις νόμιμες

προσδοκίες των βαρυνόμενων με τα μέτρα κατηγοριών, που έχει τη μορφή επιβολής δημοσίων βαρών και συντελείται στο πλαίσιο δημοσιονομικής προσαρμογής για την αντιμετώπιση οικονομικής κρίσης με στόχο τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, απαιτείται από το Σύνταγμα να μην παραβιάζει τις ανωτέρω αρχές. Ενόψει δε και της αρχής της αναλογικότητας, επιβάλλεται να τηρείται μία δίκαιη ισορροπία μεταξύ των δικαιωμάτων και των προσδοκιών των πολιτών και του δημοσίου συμφέροντος το οποίο υπηρετείται με την επιβολή των μέτρων, ενώ η οξύτητα της κρίσης και η ανάγκη άμεσης αντιμετώπισής της προς διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας αποτελεί κριτήριο το οποίο σταθμίζεται κατά τον έλεγχο συμβατότητας των θεσπιζόμενων μέτρων προς τις ανωτέρω αρχές (βλ. Ελ.Συν. Ολομ. 244/2017 σκ. V.Δ και Δ1).

12. Στο πλαίσιο αυτό, σε συνθήκες δημοσιονομικής κρίσης, τα νομοθετικά μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής που λαμβάνονται απαιτείται να αιτιολογούνται και να εντάσσονται κατά τρόπο διαφανή, συστηματικό και αποτελεσματικό στο συνολικό οικονομικό σχεδιασμό του Κράτους και στο ειδικότερο πεδίο οικονομικής δράσης με το οποίο σχετίζονται, υπηρετώντας τη συνταγματική αρχή της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, ώστε να παρίσταται, κατ' αρχήν, θεμιτή η επιβολή τους από την άποψη του υπηρετούμενου με αυτά σκοπού (πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 668/2012, 3578/2010, αποφ. ΔΕΚ της 19.5.2009, C-171/07 και C-172/07 «Apothekerkammer des Saarlandes», σκ. 42, της 9.7.1981, C-169/80 «Administration des douanes κατά Société anonyme Gondrand Frères και Société anonyme Garancini», σκ. 17 και ΕΔΔΑ της 28.3.2000 «Baranowski κατά Πολωνίας», παρ. 52). Προκειμένου δε να καθίσταται εφικτός ο κατ' άρθρα 87 παρ. 2 και 93 παρ. 4 του Συντάγματος

ουσιαστικός και πλήρης δικαστικός έλεγχος της συμβατότητας των επιβαλλόμενων μέτρων προς τις συνταγματικές εγγυήσεις, στην περίπτωση που τα μέτρα επιβάλλονται σε συγκεκριμένη κοινωνικοοικονομική ομάδα και συνεπάγονται σοβαρή και διαρκή οικονομική επιβάρυνση της ομάδας αυτής, απαιτείται ειδική αιτιολόγηση της οικείας νομοθετικής ρύθμισης. Η ειδική αυτή αιτιολόγηση μπορεί να προέρχεται από την ίδια τη ρύθμιση ή από τα συνοδευτικά αυτής κείμενα, όπως η κατ' άρθρο 74 παρ. 1 του Συντάγματος σχετική αιτιολογική έκθεση, οι προπαρασκευαστικές εργασίες για την ψήφιση των σχετικών νομοθετικών μέτρων, από στοιχεία στα οποία οι εργασίες αυτές αναφέρονται, όπως ειδικές τεχνικές επιστημονικές μελέτες ή πορίσματα ειδικών επιτροπών στα οποία στηρίχθηκε η νομοθετική πρωτοβουλία. Η ένταση δε της αιτιολόγησης κλιμακώνεται ανάλογα με την επείγουσα ή μη φύση των προς αντιμετώπιση δημοσιονομικών προβλημάτων, τον άμεσο ή διαρθρωτικό χαρακτήρα των επιχειρούμενων μεταβολών, τον παροδικό ή διαρκή χαρακτήρα των μέτρων, τον τεχνικό ή μη χαρακτήρα αυτών. Περαιτέρω, από τη σχετική αιτιολογία, η οποία συνιστά και το εργαλείο δικαστικού ελέγχου της τήρησης των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων και αρχών, μεταξύ των οποίων και η αρχή της ισότητας στα δημόσια βάρη και η αρχή της αναλογικότητας, απαιτείται να προκύπτει η σχέση της βαρυνόμενης κατηγορίας προς το ρυθμιζόμενο ζήτημα, η ικανότητα αυτής να συνεισφέρει για τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας του συγκεκριμένου τομέα της κοινωνικής ή οικονομικής δράσης του Κράτους, συνδεδεμένη αφενός με την ωφέλεια που πορίζεται η βαρυνόμενη κατηγορία από τον τομέα αυτό και αφετέρου με το σύνολο των λοιπών επιβαρύνσεων που της έχουν επιβληθεί, η αναγκαιότητα και

η προσφορότητα των επιβαλλόμενων μέτρων σε σχέση με τον επιδιωκόμενο σκοπό, η εξέταση τυχόν εναλλακτικών λύσεων, καθώς και η κατ' αρχήν στάθμιση από το νομοθέτη των διακυβευόμενων συμφερόντων, με την τήρηση μίας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ αυτών (πρβλ. Ελ. Συν. Ολομ. 4327/2014, ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015, 1664/2011, 2204/2010, πρβλ. αποφ. ΔΕΚ της 7.9.2006, C-310/04 «Ισπανία κατά Επιτροπής», σκ. 57 έως 66). Κατά το δικαστικό έλεγχο της αιτιολογίας των νομοθετικών παρεμβάσεων, ο οποίος παραμένει έλεγχος ορίων και όχι της ορθότητας των ουσιαστικών εκτιμήσεων του νομοθέτη ή της σκοπιμότητας των κατ' αρχήν επιλογών του κατά τη χάραξη της δημοσιονομικής πολιτικής, ζητήματα που ανάγονται αποκλειστικά στη σφαίρα της πολιτικής του ευθύνης, ελέγχεται ο σκοπός που υπηρετούν τα νομοθετικά μέτρα, σε συνάρτηση και προς το γενικότερο κανονιστικό πλαίσιο στο οποίο εντάσσονται, η κατ' αρχήν στάθμιση από το νομοθέτη των επιμέρους συμφερόντων υπό το πρίσμα των ανωτέρω συνταγματικών διατάξεων και αρχών, καθώς και η μετά τη στάθμιση αυτή, τυχόν, πρόδηλη υπέρβαση του περιθωρίου εκτίμησης του νομοθέτη και η σύγκρουση των τιθέμενων ρυθμίσεων προς τις εν λόγω συνταγματικές διατάξεις και αρχές (βλ. Ελ. Συν. Ολομ. 244/2017 σκ. V. Δ.2).

13. Ο συνταγματικός νομοθέτης έχει επιφυλάξει διαχρονικά ειδικό υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς για τους δημοσίους λειτουργούς, τους δημοσίους υπαλλήλους και τους στρατιωτικούς (άμεσα και έμμεσα όργανα του Κράτους) που συνδέονται με ειδική νομική σχέση με το Κράτος (βλ. μεταξύ άλλων τη νομοθετική πράξη ΧΝΒ' του 1861, άρθρα 94, 114 και 49 εδ. γ' του Συντάγματος του 1927, άρθρα 61, 87 επ., 98 εδ. δ' και 101 του Συντάγματος του 1952). Ειδικότερα, το Σύνταγμα του 1975, όπως ισχύει και μετά τις ύστερες

αναθεωρήσεις του, περιλαμβάνει διατάξεις από τις οποίες απορρέει η ιδιαίτερη θέση των δικαστικών λειτουργών (άρθρα 87 επ.), των στελεχών των ενόπλων δυνάμεων (άρθρα 45, 23 παρ. 2 και 29 παρ. 3), των πανεπιστημιακών (άρθρο 16), των ιατρών που υπηρετούν σε κρατικούς φορείς για την προστασία της υγείας των πολιτών (άρθρο 21) και των δημοσίων υπαλλήλων (άρθρα 103 και 104), ενώ περιέχει και ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις για την προπαρασκευή και τη νομοπαραγωγική διαδικασία επί των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων (άρθρα 73 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος), την απονομή των συντάξεων (άρθρο 80 του Συντάγματος), αλλά και την ειδική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των διαφορών από την απονομή σύνταξης (άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ' του Συντάγματος). Από το σύνολο των ρυθμίσεων αυτών συνάγεται ότι το Σύνταγμα υποδέχεται ως ιδιαίτερο θεσμό το ειδικό υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των υπαλλήλων (βλ. Ελ.Συν. Πρακτ. 1ης Ειδ. Συν/σης 20.4.2016, πρβλ. ΑΕΔ 16/1983, ΑΠ 701/2014, 968/2013), η έννοια δε της «σύνταξης» στις ανωτέρω ρυθμίσεις είναι νομικώς προκαθορισμένη από τις ρυθμίσεις των προϊσχυόντων Συνταγμάτων και ιδίως των νομοθετημάτων που είχαν εκδοθεί σε εκτέλεσή του (πρβλ. ΑΕΔ 1/2004, 4/2001, 5/1999). Στο πλαίσιο αυτό και όπως συνάγεται από το σύνολο των ισχυουσών κατά τη θέση σε ισχύ του Συντάγματος του 1975 συνταξιοδοτικών διατάξεων (βλ. μεταξύ άλλων τις διατάξεις του α.ν. 1854/1951 της 23/23 Ιουνίου 1951 «Περί απονομής των Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων», Α' 182, του ν. 3163/1955 «περί συνταξιοδοτήσεως του προσωπικού του Ι.Κ.Α.» Α' 71), ως «σύνταξη» προεχόντως νοείται η περιοδική παροχή που καταβάλλεται σε δημόσιο υπάλληλο ή λειτουργό αντί μισθού και ως συνέχεια αυτού, μετά την αποχώρησή

του από την ενεργό υπηρεσία, το κόστος της οποίας βαρύνει κατ' αρχήν τον κρατικό προϋπολογισμό, δηλαδή το Δημόσιο Ταμείο (βλ. τους διαχρονικά ισχύοντες συνταξιοδοτικούς κώδικες ειδικότερα άρθρο 1 του β.δ/τος της 31ης Οκτωβρίου 1935, Α' 505, άρθρο 1 του α.ν. 1854/1951, άρθρο 1 του π.δ/τος 1041/1979, Α' 292, άρθρο 1 του π.δ/τος 166/2000, Α' 153 και άρθρο 1 του π.δ/τος 169/2007, Α' 210 και βλ. ΑΕΔ 28, 2/2004), το βάρος δε αυτό δύναται να αναδέχεται και ο προϋπολογισμός νομικού προσώπου δημοσίου δικαίου (βλ. μεταξύ άλλων ν. 3163/1955, Ελ. Συν. Ολομ. 1510/1996 και τον ν. 4387/2016 «Ενιαίο Σύστημα Κοινωνικής Ασφάλειας - Μεταρρύθμιση ασφαλιστικού - συνταξιοδοτικού συστήματος - Ρυθμίσεις φορολογίας εισοδήματος και τυχερών παιγνίων και άλλες διατάξεις», Α' 85), που δεν λειτουργεί ως οργανισμός κοινωνικής ασφάλισης (Ελ. Συν. Ολομ. 992/2015, 918/2012, 3299/2013, ΣτΕ 1296/2015, 2087/2012, 3037/2007, 1970/2002 κ.ά., Ελ.Συν. Πρακτ. 1ης Ειδ. Συν/σης 20.4.2016), ενώ για την απονομή της εφαρμόζονται ενιαίοι κανόνες, προσαρμοσμένοι στην ιδιομορφία της σχέσης δημοσίου δικαίου που συνδέει το δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο με την υπηρεσία. Συνεπώς, η σύνταξη, υπό την προεκτεθείσα της έννοια, όπως αποτυπώθηκε και στο Σύνταγμα, φέρει το χαρακτήρα της «αμοιβής», που καταβάλλεται ως συνέχεια του μισθού της κατηγορίας αυτής δικαιούχων στο πλαίσιο της ειδικής νομικής τους σχέσης με το Κράτος (πρβλ. ΑΕΔ 28/2004 για τη μισθολογική φύση των διαφορών από τις εισφορές που επιβάλλονται για την μελλοντική καταβολή σύνταξης), ο κύριος δε κορμός του συστήματος ασφάλισης της κατηγορίας αυτής συνταξιούχων και όσων έλκουν κατά νόμο από αυτούς δικαίωμα σύνταξης, παρά τις όποιες δευτερεύουσες εξαιρέσεις και αποκλίσεις, όπως διαχρονικά οργανώθηκε από τον

νομοθέτη σε εκτέλεση των σχετικών συνταγματικών ρυθμίσεων, προσιδιάζει στα συστήματα επαγγελματικής ασφάλισης. Τα συστήματα αυτά αφορούν σε ιδιαίτερες κατηγορίες εργαζομένων, όπως οι ανωτέρω, στο πλαίσιο δε της λειτουργίας τους, η συνταξιοδοτική παροχή καταβάλλεται λόγω της ειδικής αυτής σχέσης των δικαιούχων με τον εργοδότη, αποτελώντας όρο της απασχόλησής τους, όπως και στην περίπτωση του κατοχυρωθέντος με το Σύνταγμα θεσμού, ενώ, όπως προεκτέθηκε, για την απονομή της και τον καθορισμό του ύψους της εφαρμόζονται κανόνες συνδεδεμένοι με την ιδιοτυπία της υπηρεσιακής σχέσης (Ελ.Συν. Ολομ. αποφ. 244/2017 σκ. VI. Α, 4324/2014, 1571/2011, II Τμ. 332/2017, Ελ.Συν. Ολομ. πρακτικά 1ης Ειδ. Συν. 20.4.2016, απόφ. ΔΕΕ της 26.3.2009, C-559/07 «Επιτροπή κατά Ελλάδος», σκ. 31, 32, 42, 52, της 1.4.2008, C-267/06 «Tadao Maruko κατά Versorgungsanstalt der deutschen Bühnen», αποφ. ΕΔΔΑ της 3.3.2011 «Klein κατά Αυστρίας», σκ. 57, της 2.2.2010 «Aizpurua Ortiz κλπ. κατά Ισπανίας», σκ. 38, της 22.10.2009 «Αποστολάκης κατά Ελλάδος», σκ. 29 και 35, απόφ. της Επιτροπής Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων της 13.7.1988, «Sture Stigson»).

14. Περαιτέρω, από τις συνταγματικές διατάξεις για το ειδικό υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών, το οποίο επιλέγουν στο πλαίσιο της επαγγελματικής τους ελευθερίας (άρθρο 5 παρ. 1 του Συντάγματος), την απορρέουσα από τα άρθρα 4 παρ. 1 και 5 παρ. 1 του Συντάγματος αρχή της αξιοκρατίας που διέπει το σύνολο της υπηρεσιακής κατάστασης των εν λόγω υπαλλήλων και λειτουργών, δηλαδή το διορισμό ή την πρόσληψη αλλά και τη σταδιοδρομία σε δημόσια θέση, σε συνδυασμό και προς τις συνταγματικές αρχές του σεβασμού της ανθρώπινης

αξιοπρέπειας (άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος), του κοινωνικού κράτους δικαίου (άρθρο 25 παρ. 1 του Συντάγματος), της ασφάλειας δικαίου και της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθώς και του ατομικού δικαιώματος σεβασμού της ιδιοκτησίας (άρθρο 17 παρ. 1 του Συντάγματος), που περιλαμβάνει τόσο τα περιουσιακά δικαιώματα, όσο και τις νόμιμες προσδοκίες επί περιουσιακών δικαιωμάτων, όπως της αμοιβής από παρεχόμενη εργασία, συνάγεται ότι οι καταβαλλόμενες μετά τον τερματισμό του εργασιακού βίου συντάξεις πρέπει να τελούν σε αναλογία, δηλαδή σε εύλογη ποσοτική σχέση, με τις αποδοχές ενεργείας. Και τούτο, ώστε να διατηρείται ένα επαρκές ποσοστό αναπλήρωσης του εισοδήματος ενεργείας στους αποχωρούντες από την υπηρεσία δημοσίου υπαλλήλους, λειτουργούς και στρατιωτικούς, να μην διαταράσσεται σε δυσανάλογο βαθμό το βιοτικό επίπεδο των συνδεομένων με ειδική υπαλληλική ή λειτουργική με το Κράτος σχέση, σε σύγκριση με αυτό που είχαν εξασφαλίσει κατά τον ενεργό υπηρεσιακό τους βίο και να μην μειώνεται κατά τρόπο δραστικό και αιφνίδιο το εισόδημά τους, με την ανατροπή καταστάσεων στις οποίες δικαιολογημένα είχαν αποβλέψει [βλ. σχετ. τη νομοθετική αποτύπωση της αρχής αυτής στο άρθρο 10 και 41 του β.δ/τος της 31ης Οκτωβρίου 1935, στα άρθρα 9 και 34 των Συνταξιοδοτικών Κωδίκων του α.ν. 1854/1951, του ν.δ/τος 1041/1979, του π.δ/τος 166/2000 και του π.δ/τος 169/2007, Ελ.Συν. Ολομ. απόφ. 244/2017 σκ. VI. Α.3. και Ελ.Συν. Ολομ. πρακτικά 1ης Ειδ. Συν/σης της 20.4.2016, που εκδόθηκαν στο πλαίσιο γνωμοδότησης της Διοικητικής Ολομέλειας επί του σχεδίου νόμου «Ενιαίο σύστημα κοινωνικής ασφάλειας - Εθνικό σύστημα κοινωνικής ασφάλισης», στα οποία περιέχεται παρατήρηση, επί του άρθρου 14 αυτού, ότι «η αποσύνδεση της σύνταξης από τον μισθό ενεργείας, στο μέτρο που

θίγει τη δίκαιη αναλογία μεταξύ αποδοχών και σύνταξης δύναται να εγείρει ζητήματα αντισυνταγματικότητας», πρβλ. ΣτΕ Ολομ. αποφ. 2287-2290/2015 σχετικά με την αρχή της αναλογίας σύνταξης και μισθού ενεργείας στην κοινωνική ασφάλιση και συγκριτικά βλ. τις συγγενείς αρχές που ισχύουν στη Γαλλία και τη Γερμανία και, ειδικότερα, το άρθρο 1 του Γαλλικού Κώδικα Πολιτικών και Στρατιωτικών Συντάξεων που προβλέπει ότι: «Το ύψος της σύνταξης προσδιορίζεται βάσει του επιπέδου, της διάρκειας και της φύσης της ενεργού υπηρεσίας, ώστε να εγγυάται στο δικαιούχο υλικές συνθήκες διαβίωσης σύμφωνες με το status της υπηρεσίας του» και απόφαση Γαλλικού Συμβουλίου της Επικρατείας της 29.12.2014, Νο 377293, καθώς και την απορρέουσα από το άρθρο 33 παρ. 5 του Θεμελιώδους Νόμου της Γερμανίας (Grundgesetz) αρχή της ανάλογης με το λειτούργημα διατροφής των κρατικών υπαλλήλων και λειτουργών (Alimentationsprinzip), σύμφωνα με την οποία το Κράτος υποχρεούται να διασφαλίζει στους δημοσίους υπαλλήλους και λειτουργούς εφ' όρου ζωής, δηλαδή και μετά τον τερματισμό του εργασιακού τους βίου, συνθήκες διαβίωσης ανάλογης με τη θέση τους στην ιεραρχία, την ευθύνη που συνεπάγεται το λειτούργημά τους και τη σημασία του για το κοινωνικό σύνολο, σε αντιστοιχία με την εξέλιξη των οικονομικών συνθηκών και του γενικού επιπέδου διαβίωσης, σχετ. και οι αποφάσεις του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας της 27.9.2005 - 2BvR 1387/02 και της 5.5.2015 - 2BvL 17/09]. Η αρχή δε της αναλογίας σύνταξης και αποδοχών ενεργείας επιβάλλει : (α) την τήρηση μίας εύλογης κατ' αρχήν θετικής αναλογίας μεταξύ αποδοχών ενεργείας και συντάξεων (βλ. π.χ. άρθρα 9 και 34 του Συνταξιοδοτικού Κώδικα), (β) τη μη διατάραξη της εύλογης αυτής σχέσης με τη

λήψη μονομερών μέτρων επί των συντάξεων (όπως π.χ. με την επιβολή βαρών δυσανάλογα μεγαλύτερων σε σχέση με τα επιβαλλόμενα στις αποδοχές ενεργείας), (γ) την επιβολή βαρών κατά τρόπο συμβατό με τη λειτουργία της σύνταξης, λαμβάνοντας υπ' όψη την κλιμάκωση των συντάξεων ανάλογα με το καθεστώς κάθε κατηγορίας, δηλαδή τη σημασία του λειτουργήματος ή της υπηρεσίας, την ευθύνη που συνεπάγεται, τη θέση των δικαιούχων στην ιεραρχία, η οποία διέπεται από τη συνταγματική αρχή της αξιοκρατίας, καθώς και με τη διάρκεια της απασχόλησης, κατά τρόπο ώστε να μη θίγεται η αρχή της αναλογίας υπό τη θετική της όψη (ανωτέρω στοιχ. α), (δ) τη λήψη υπόψη για τον προσδιορισμό του ύψους της σύνταξης, σε περίπτωση περικοπής της λόγω δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, των αποδοχών ενεργείας και όχι του ελάχιστου επιπέδου αξιοπρεπούς διαβίωσης, κατ' άρθρο 2 παρ. 1 του Συντάγματος, ώστε το βιοτικό επίπεδο των συνταξιούχων να μην αφήνεται ουσιαστικά από εκείνο που είχαν εξασφαλίσει κατά τον ενεργό υπηρεσιακό τους βίο και (ε) την ειδική αιτιολόγηση της επιβολής βαρών στις συντάξεις σε σχέση με τις αποδοχές ενεργείας καθώς και του συστήματος των συντελεστών και των κλιμακώσεων αυτών, προκειμένου να καθίσταται εφικτός ο έλεγχος των ως άνω στοιχείων.

15. Το Κράτος εγγυάται κατά το Σύνταγμα και οφείλει να διασφαλίζει την επάρκεια των συντάξεων και τη βιωσιμότητα του συστήματος συνταξιοδότησης των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών (Ελ.Συν. Πρακτ. Ολομ. 3ης Ειδ. Συν/σης της 24.6.2010). Εναπόκειται δε, κατ' αρχήν, στην ευχέρεια του νομοθέτη, ενόψει και των εκάστοτε δημοσιονομικών συνθηκών, να μεταβάλλει για το μέλλον το μισθολογικό καθεστώς των

δημοσίων υπαλλήλων, λειτουργών και στρατιωτικών, ως προς το ύψος του μισθού, τον τρόπο καθορισμού του, καθώς και ως προς το συντελεστή αντιστοίχισης μεταξύ των αποδοχών ενεργείας και συντάξεων, χωρίς να επιβάλλεται η διατήρηση του υφιστάμενου μισθολογικού καθεστώτος ή του συστήματος κανονισμού, ανακαθορισμού ή αναπροσαρμογής των συντάξεων ορισμένης κατηγορίας λειτουργών ή υπαλλήλων του δημοσίου, δοθέντος ότι δεν κατοχυρώνεται ούτε από την εθνική ούτε από τη διεθνή έννομη τάξη δικαίωμα σε αποδοχές ή συντάξεις συγκεκριμένου ύψους (Ελ.Συν. Ολομ. 287/2008 και Π Τμ. 5110/2015, 177/2012, 836/2009, 1443/2004, πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 1286, 1283/2012 και Ε.Δ.Δ.Α. Skorkiewicz κατά Πολωνίας, απόφαση επί του παραδεκτού της 1.6.1999, No 39860/98, Domalewski κατά Πολωνίας, απόφαση επί του παραδεκτού της 15.6.1999, No 34610/97, Kjartan Asmundsson κατά Ισλανδίας, απόφαση της 30.3.2005, No 60669/00, Lakicevic and Others κατά Μοντενέγκρο και Σερβίας, απόφαση της 13.3.2012, No 27458, 37205, 37207, 33604/07, σκ. 60 επ. ιδίως δε σκέψη 70, Stefanetti και άλλοι κατά Ιταλίας, απόφαση της 15.4.2014, No 21838, 21849, 21852, 21855, 21860, 21863, 21869 και 21870/10, σκ. 60 επ.). Η ρυθμιστική, όμως, αυτή επέμβαση του νομοθέτη δεν δύναται να θίγει ούτε το ιδιαίτερο μισθολογικό και συνταξιοδοτικό καθεστώς κάθε κατηγορίας λειτουργών και υπαλλήλων του Κράτους, όπως αυτό απορρέει από το Σύνταγμα, αλλά ούτε και να παραβιάζει την προεκτεθείσα αρχή της αναλογίας αποδοχών ενεργείας και συντάξεων (βλ. μεταξύ άλλων για τους δικαστικούς λειτουργούς απόφ. Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ.2 του Συντάγματος 57/2010, 21, 13/2006, Ελ.Συν. Ολομ. 4327/2014 και 1316/2001, ΣτΕ Ολομ. 3540/2003, απόφ. ΕΔΔΑ της 26.4.2006, Zubko και λοιποί κατά

Ουκρανίας, για τους στρατιωτικούς ΣτΕ Ολομ. 2192/2014, για τους ιατρούς του ΕΣΥ Ελ.Συν. Ολομ. 7412/2015). Απαιτείται, περαιτέρω, να είναι αιτιολογημένη και να εμπεριέχει την αναγκαία τεκμηρίωση, ώστε να είναι εφικτός ο δικαστικός έλεγχος της τήρησης της αρχής αυτής. Στο ίδιο πλαίσιο, ο νομοθέτης έχει, επίσης, κατ' αρχήν την ευχέρεια, ενόψει της κατ' άρθρο 25 παρ. 4 του Συντάγματος αξιωσής του για εκπλήρωση του χρέους εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης προς διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας, να επιβάλλει βάρη στις συντάξεις των υπαλλήλων και λειτουργών του δημοσίου, υπό την έννοια του άρθρου 4 παρ. 5 του Συντάγματος, με ποικίλες μορφές (περικοπή του ύψους της σύνταξης, επιβάρυνση αυτής με εισφορές κ.α.). Πλην, όμως, οι αρχές της ισότητας ενώπιον του νόμου και της ισότητας στα δημόσια βάρη (άρθρο 4 παρ. 1 και 5 του Συντάγματος), απαιτούν τα βάρη αυτά, που επιβάλλονται στο πλαίσιο της συνταξιοδοτικής σχέσης, να τελούν σε συνάφεια τόσο προς το ιδιαίτερο συνταξιοδοτικό καθεστώς της κατηγορίας αυτής, όσο και προς το σκοπό που επιδιώκει η νομοθετική παρέμβαση, ενόψει και του γενικότερου κανονιστικού πλαισίου. Τέλος, απαιτείται, αναλόγως της φύσης του επιβαλλόμενου βάρους, της διάρκειάς του, του διαρθρωτικού ή μη χαρακτήρα του, να αιτιολογείται ειδικά η επιλογή της κατηγορίας αυτής, η σύνδεσή της με την εισαγόμενη ρύθμιση, η ιδιαίτερη ικανότητα συνεισφοράς της, ενόψει και των λοιπών βαρών που της έχουν επιβληθεί, η τήρηση μίας, κατ' αρχήν, δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του υπηρετούμενου σκοπού και των παρεμβάσεων στο ύψος της σύνταξης, με την εξέταση τυχόν εναλλακτικών λύσεων, καθώς και η διασφάλιση της αρχής της αναλογίας σύνταξης και μισθού ενεργείας υπό την

προεκτεθείσα έννοια (βλ. Ελ.Συν. Ολομ. 4327/2014 και πρβλ. ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015).

16. Στο πλαίσιο της επισημοποιηθείσας από τον Ιανουάριο του έτους 2010 δημοσιονομικής κρίσης και μετά τη διαπίστωση, με τη 2010/182 απόφαση του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 16ης Φεβρουαρίου 2010 (L83/13), της κατάστασης υπερβολικού ελλείμματος, στην οποία είχε περιέλθει η Ελληνική Δημοκρατία, καθώς και της ανάγκης λήψης μέτρων για τη μείωση αυτού, θεσπίστηκαν, με σειρά νομοθετικών διατάξεων, περικοπές και μειώσεις στις συντάξεις που καταβάλλονταν από το Δημόσιο. Ειδικότερα, επιβλήθηκαν οι ακόλουθες περικοπές στις καταβαλλόμενες από το Δημόσιο συντάξεις: α) Με το άρθρο μόνο παρ. 1 του ν. 3847/2010 (Α' 67) επιβλήθηκαν περικοπές και μειώσεις στα επιδόματα εορτών και αδειάς των συνταξιούχων και βοηθηματούχων του Δημοσίου. β) Με το άρθρο 11 παρ. 1 και 2 του ν. 3865/2010 (Α' 120/21.7.2010) επιβλήθηκε από 1.8.2010 στις συντάξεις άνω των 1.400,01 ευρώ μηνιαία Εισφορά Αλληλεγγύης Συνταξιούχων (ΕΑΣ) η οποία υπολογίζεται επί του συνόλου της σύνταξης και όχι κλιμακωτά, με ποσοστά 3%, 4%, 5%, 6%, 7%, 8%, 9% και 10% αναλόγως του ύψους της σύνταξης, τα ως άνω δε ποσοστά αναπροσαρμόστηκαν από 1.8.2011 σε 6%, 7%, 9%, 10%, 12%, 13% και 14% αντίστοιχα, με τη διάταξη του άρθρου 44 παρ. 10 του ν. 3986/2011 (Α' 52/1.7.2011, βλ. και όμοια ρύθμιση του άρθρου 2 παρ. 13 του ν. 4002/2011, Α' 180/22.8.2011). γ) Με την παρ. 11 του άρθρου 44 του προαναφερθέντος ν. 3986/2011 επιβλήθηκε, από 1.8.2011, στις συντάξεις άνω των 1.700,01 ευρώ των συνταξιούχων που δεν έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας τους, επιπλέον μηνιαία εισφορά υπολογιζόμενη ομοίως επί του συνόλου της σύνταξης

που απομένει μετά την παρακράτηση της ΕΑΣ και όχι κλιμακωτά, με ποσοστά 6%, 8% και 10% αναλόγως του ύψους της σύνταξης. δ) Με το άρθρο 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011 (Α' 226/27.10.2011) μειώθηκαν, από 1.11.2011, αφενός οι κύριες συντάξεις όσων συνταξιούχων δεν έχουν συμπληρώσει το 55ο έτος της ηλικίας κατά 40% ως προς το ποσό που υπερβαίνει τα 1.000,00 ευρώ, αφετέρου οι κύριες συντάξεις όσων δεν εμπίπτουν στην προηγούμενη κατηγορία (δηλ. συνταξιούχοι ηλικίας 55 ετών και άνω) κατά 20% ως προς το ποσό που υπερβαίνει τα 1.200,00 ευρώ. Οι εν λόγω μειώσεις επιβάλλονται επί του συνολικού ποσού της βασικής σύνταξης και των συγκαταβαλλόμενων με αυτήν επιδόματος εξομάλυνσης και τυχόν προσωπικής και αμεταβίβαστης διαφοράς, μετά την αφαίρεση της ΕΑΣ. Πέραν των ανωτέρω διαδοχικών μειώσεων που επιβλήθηκαν αυτοτελώς στις συντάξεις τους, οι συνταξιούχοι του Δημοσίου επιβαρύνθηκαν, κατ' αντανάκλαση, και λόγω των περικοπών (κατά 12% αρχικώς και επιπλέον 8% εν συνεχεία) των επιδομάτων των εν ενεργεία λειτουργών και υπαλλήλων του Δημοσίου που επιβλήθηκαν με τις διατάξεις των άρθρων 1 παρ. 2 και 3 του ν. 3833/2010 (Α' 40/15.3.2010) και τρίτου του ν. 3845/2010 (Α' 65/6.5.2010), σε όσες περιπτώσεις τα επιδόματα αυτά είχαν καταστεί συντάξιμα και, επομένως, συγκαταβάλλονταν με τις συντάξεις.

17. Ακολούθως, με το ν. 4046/2012 (Α' 28/14.2.2012) εγκρίθηκαν αφενός τα Σχέδια Συμβάσεων Χρηματοδοτικής Διευκόλυνσης μεταξύ του Ευρωπαϊκού Ταμείου Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Ε.Τ.Χ.Σ.), της Ελληνικής Δημοκρατίας και της Τράπεζας της Ελλάδος και αφετέρου το Σχέδιο του Μνημονίου Συνεννόησης μεταξύ της Ελληνικής Δημοκρατίας, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και της Τράπεζας της Ελλάδος. Ειδικότερα, το ανωτέρω Μνημόνιο

Συνεννόησης, σχέδιο του οποίου προσαρτάται ως Παράρτημα V στον εν λόγω νόμο, περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, και το Μνημόνιο Οικονομικής και Χρηματοπιστωτικής Πολιτικής (Παράρτημα V.1), στο οποίο, εκτός άλλων, αναφέρονται τα εξής: «... Οικονομικές Πολιτικές Α. Δημοσιονομική πολιτική

5. ... 6. Για να διασφαλίσει την πορεία δημοσιονομικής προσαρμογής του προγράμματος, η κυβέρνηση θα αναλάβει τολμηρές διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις από την πλευρά των δαπανών. Λαμβάνοντας υπόψη την προβλεπόμενη πορεία ανάκαμψης, τα συνεχή προβλήματα της Ελλάδας με τη φορολογική συμμόρφωση ..., θα απαιτηθούν επιπρόσθετα μέτρα πέραν εκείνων που έχουν ήδη εγκριθεί ... Το μεγαλύτερο μέρος της προσαρμογής θα επιτευχθεί μέσω περικοπών δαπανών που αποσκοπούν στη μόνιμη μείωση του μεγέθους του κράτους ... Πολλές από αυτές τις περικοπές θα πρέπει να αφορούν τις κοινωνικές μεταβιβάσεις 7. Οι βασικές μεταρρυθμίσεις ... περιλαμβάνουν [τα εξής]: ... Συνταξιοδοτική μεταρρύθμιση. Δεδομένου του υψηλού μεριδίου συντάξεων στις δαπάνες της Ελληνικής Κυβέρνησης, η μεγάλη εναπομείνασα δημοσιονομική προσαρμογή θα πρέπει κατ' ανάγκη να περιλαμβάνει περαιτέρω προσαρμογές των συντάξεων. ... [Μ]ε τρόπο που θα προστατεύονται οι χαμηλοσυνταξιούχοι. ...». Σε εφαρμογή του δεύτερου «Μνημονίου Συνεννόησης» (ν.4046/2012), θεσπίστηκε ο ν. 4051/2012 με τίτλο «Ρυθμίσεις συνταξιοδοτικού περιεχομένου και άλλες επείγουσες ρυθμίσεις εφαρμογής του Μνημονίου Συνεννόησης του ν. 4046/2012» (Α' 40/29.2.2012), με το άρθρο 1 παρ. 1 του οποίου επήλθαν μειώσεις, αναδρομικά από 1.1.2012, στις κύριες συντάξεις του Δημοσίου κατά 12% ως προς το ποσό που υπερβαίνει

τα 1.300,00 ευρώ, για τον υπολογισμό δε της μείωσης λαμβάνεται υπόψη το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης όπως είχε διαμορφωθεί την 31.12.2011.

18. Επακολούθησε ο ν. 4093/2012 «Έγκριση Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016 - Επείγοντα Μέτρα Εφαρμογής του ν. 4046/2012 και του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής 2013-2016» (Α' 222/12.11.2012), με το άρθρο πρώτο παρ. Β του οποίου επήλθαν περαιτέρω μειώσεις επί των μεγαλύτερων των 1.000 ευρώ συντάξεων των συνταξιούχων του Δημοσίου. Ειδικότερα, ορίσθηκαν, μεταξύ άλλων, τα εξής: Υποπαράγραφος Β.3. [όπως τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2 του ν. 4111/2013 (Α' 18) με έναρξη ισχύος - σύμφωνα με την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου - από 19.11.2012] «α. Η μηνιαία σύνταξη ή το άθροισμα των μηνιαίων συντάξεων και μερισμάτων, άνω των 1.000 ευρώ, που καταβάλλονται από οποιαδήποτε πηγή και για οποιαδήποτε αιτία, μειώνεται ως εξής: Για συνολικό ποσό σύνταξης ή αθροίσματος συντάξεων: αα. Άνω των 1.000,00 ευρώ και έως 1.500,00 ευρώ, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά 5% και σε κάθε περίπτωση το ποσό που εναπομένει δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.000,01 ευρώ. ββ. Από 1.500,01 ευρώ έως και 2.000,00 ευρώ, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά 10% και σε κάθε περίπτωση το ποσό που εναπομένει δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.425,01 ευρώ. γγ. Από 2.000,01 ευρώ έως και 3.000,00 ευρώ, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά 15% και σε κάθε περίπτωση το ποσό που εναπομένει δεν μπορεί να υπολείπεται των 1.800,01 ευρώ και δδ. Από 3.000,01 ευρώ και άνω, μειώνεται το σύνολο του ποσού κατά ποσοστό 20% και σε κάθε περίπτωση το ποσό που εναπομένει δεν μπορεί να υπολείπεται των 2.550,01 ευρώ. β. Για τον προσδιορισμό του ποσοστού μείωσης λαμβάνεται υπόψη το ποσό της

μηνιαίας βασικής σύνταξης ή των μηνιαίων βασικών συντάξεων όπως αυτά θα έχουν διαμορφωθεί την 31.12.2012 μετά την τυχόν παρακράτηση της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων και της επιπλέον εισφοράς ..., καθώς και των τυχόν μειώσεων που επιβλήθηκαν με τις διατάξεις της παρ. 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 και του άρθρου 1 του ν. 4051/2012. γ. Σε περίπτωση συρροής συντάξεων το ποσό της μείωσης επιμερίζεται αναλογικά σε κάθε φορέα ή τομέα και αποτελεί έσοδο του οικείου ασφαλιστικού φορέα ή τομέα. δ. ...». Υποπαράγραφος Β.4. «Τα επιδόματα εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα, καθώς και το επίδομα αδείας που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 5 του ν. 2592/1998 (Α΄ 57) και του άρθρου μόνου του ν. 3847/2010 ... καταργούνται. ...». Υποπαράγραφος Β.8. «Η ισχύς των διατάξεων των προηγούμενων παραγράφων αρχίζει από 1.1.2013 ...». Στην αιτιολογική έκθεση του εν λόγω νόμου αναφέρεται, μεταξύ άλλων, ότι με τις διατάξεις της παραγράφου Β αυτού επιχειρείται «να περισταλεί η δημοσιονομική δαπάνη των καταβαλλόμενων από το Δημόσιο συντάξεων», ότι «Με τις διατάξεις της υποπαραγράφου 3 η μηνιαία σύνταξη ή το άθροισμα των συντάξεων, συμπεριλαμβανομένων των επικουρικών καθώς και των μερισμάτων των Μετοχικών Ταμείων, που υπερβαίνει τα 1.000 €, μειώνεται ...», και ότι «Με τις διατάξεις της υποπαραγράφου 4 καταργείται από 1.1.2013 για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, γενικά, η χορήγηση δώρων εορτών Χριστουγέννων και Πάσχα καθώς και του Επιδόματος Αδείας». Εξ άλλου, στην έκθεση του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους, που συνόδευε το σχέδιο του ανωτέρω ν. 4093/2012 κατά την υποβολή του προς ψήφιση στη Βουλή, αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «1. [...] Παράγραφος Β. Τροποποιείται και συμπληρώνεται η συνταξιοδοτική

νομοθεσία του Δημοσίου στα εξής, κατά βάση, σημεία: ... – Μειώνεται, από 1-1-2013, το συνολικό ποσό της μηνιαίας σύνταξης ή το άθροισμα συντάξεων και μερισμάτων, άνω των 1.000 Ευρώ. ... – Καταργείται, από 1-1-2013, η χορήγηση επιδόματος εορτών (Χριστουγέννων και Πάσχα) και επιδόματος αδείας στους συνταξιούχους και βοηθηματούχους του Δημοσίου. (Σήμερα χορηγούνται σε συνταξιούχους που έχουν συμπληρώσει το 60ό έτος της ηλικίας και η σύνταξή τους δεν υπερβαίνει τα 2.500 Ευρώ). ... 2. Από τις προτεινόμενες διατάξεις προκαλούνται τα ακόλουθα οικονομικά αποτελέσματα: Α. Επί του κρατικού προϋπολογισμού 1. Ετήσια εξοικονόμηση δαπάνης ποσού 2.566.400.000 ευρώ περίπου, η οποία αναλύεται σε: ... - 438.000.000 ευρώ από την περικοπή συντάξεων κατά 5% ή 10% ή 15%. (Παρ. Β) – 242.000.000 ευρώ από την κατάργηση δώρων εορτών και επιδόματος αδείας στις συντάξεις του Δημοσίου. (Παρ. Β) ...».

19. Με τις τελευταίες αυτές διατάξεις μειώθηκαν, για πέμπτη φορά, από 1.1.2013, οι κύριες συντάξεις του Δημοσίου που υπερβαίνουν τα 1.000 ευρώ, σε ποσοστά από 5% έως και 20% αναλόγως του ύψους της σύνταξης, με κατοχύρωση κατώτατου ορίου εναπομείναςας σύνταξης μετά την εφαρμογή κάθε ποσοστού μείωσης, ενώ καταργήθηκαν και τα επιδόματα εορτών και αδείας για όσους από τους συνταξιούχους εξακολουθούσαν να τα λαμβάνουν. Για τον υπολογισμό δε της μείωσης αυτής λαμβάνεται υπόψη το μηνιαίο ποσό της κύριας σύνταξης όπως είχε διαμορφωθεί την 31.12.2012, δηλαδή μετά την παρακράτηση της εισφοράς αλληλεγγύης συνταξιούχων και της επιπλέον εισφοράς της παρ. 13 του άρθρου 2 του ν.4002/2011, καθώς και των μειώσεων που επιβλήθηκαν με τις διατάξεις της παρ. 10 του άρθρου 1 του ν. 4024/2011 και

του άρθρου 1 του ν.4051/2012 (ανάλογη ρύθμιση θεσπίστηκε με την υποπαρ. ΙΑ.5 περ. 1 της παρ. ΙΑ του ίδιου άρθρου και για τους συνταξιούχους των φορέων κοινωνικής ασφάλισης). Στην οικεία αιτιολογική έκθεση, κατά τα ήδη εκτεθέντα, δεν μνημονεύονται καθόλου οι προηγηθείσες περικοπές - από τις οποίες μάλιστα οι πιο πρόσφατες είχαν επέλθει με το δημοσιευθέντα λίγους μήνες νωρίτερα ν. 4051/2012 -, η δε λήψη των επίμαχων μέτρων αιτιολογείται με γενική αναφορά στην ανάγκη περιστολής της δημοσιονομικής δαπάνης των καταβαλλόμενων από το Δημόσιο συντάξεων, προκειμένου να διασφαλισθεί η πορεία δημοσιονομικής προσαρμογής της Χώρας. Και ναι μεν η λήψη νέων μέτρων ήταν, κατ' αρχήν, αναγκαία για την αντιμετώπιση της συνεχιζόμενης δημοσιονομικής κρίσης, ενόψει και της συνταγματικά κατοχυρωμένης αρχής της δημοσιονομικής βιωσιμότητας (Ελ.Συν. Ολομ. Πρακτ. 26ης Γεν.Συν/σης 17.12.2014), εξαιτίας, όμως, της νέας περικοπής των συνταξιοδοτικών παροχών της ίδιας κοινωνικοοικονομικής ομάδας (συνταξιούχοι Δημοσίου), ο νομοθέτης όφειλε, σύμφωνα και με όσα προεκτέθηκαν, να αιτιολογήσει ειδικά ότι η λήψη των συγκεκριμένων μέτρων ήταν συμβατή με τις προεκτεθείσες συνταγματικές αρχές της ισότητας στα δημόσια βάρη, της αναλογικότητας και της αναλογίας σύνταξης και μισθού ενεργείας, υπό την προεκτεθείσα έννοια. Ειδικότερα, λαμβανομένου υπόψη ότι η επίδικη περικοπή συνιστά μείωση του ύψους της σύνταξης με δημοσιονομικό μεν, πλην διαρκή χαρακτήρα, και δοθέντος ότι σε βάρος της κατηγορίας αυτής έχουν επιβληθεί πολλαπλά βάρη, εφόσον ο νομοθέτης επέλεγε, όπως εν προκειμένω, να προβεί σε συγκεκριμένες περικοπές συντάξεων (επιλογή, κατ' αρχήν, δικαστικώς ανέλεγκτη), όφειλε να αιτιολογήσει ειδικά την εκ νέου επιλογή της κατηγορίας αυτής για την επίρριψη του βάρους

της δημοσιονομικής προσαρμογής, που συναρτάται με την ιδιαίτερη ικανότητα συνεισφοράς τους. Το ύψος δε της σύνταξης δεν αποτελεί μέγεθος πρόσφορο για την αιτιολόγηση της επιβολής του βάρους στη συγκεκριμένη κατηγορία, αφού αυτό και μόνο δεν αποτελεί ικανό δείκτη για την ιδιαίτερη ικανότητα συνεισφοράς των συνταξιούχων έναντι άλλων κοινωνικοοικονομικών ομάδων που δεν βαρύνονται με αντίστοιχα βάρη, ενόψει της πολλαπλότητας των βαρών που έχουν επιβληθεί στην εν λόγω κατηγορία, ήτοι την πλήρη κατάργηση των επιδομάτων εορτών και αδείας και τις υπόλοιπες μειώσεις που, κατά τα προεκτεθέντα, έχουν επιβληθεί διαδοχικά στις συντάξεις του Δημοσίου, συνυπολογιζομένων και των γενικής φύσης οικονομικών και φορολογικών μέτρων που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση του δημοσιονομικού προβλήματος της χώρας, στα οποία υπεβλήθησαν και οι συνταξιούχοι του Δημοσίου, όπως ήταν, μεταξύ άλλων, η σταδιακή μείωση του αφορολογήτου ορίου, ο περιορισμός των κλιμακίων και φορολογικών εκπτώσεων και η αύξηση των συντελεστών φορολογίας εισοδήματος, η επιβολή ειδικής εισφοράς αλληλεγγύης, η διαδοχική αύξηση των συντελεστών φόρου προστιθέμενης αξίας, η υπαγωγή στους αυξημένους συντελεστές αγαθών και υπηρεσιών που υπάγονταν σε κατώτερη κλίμακα και η αύξηση των ειδικών φόρων κατανάλωσης, η εξίσωση του φόρου πετρελαίου θέρμανσης και κίνησης, καθώς και αντίστοιχες επεμβάσεις στη φορολογία ακίνητης περιουσίας, με μείωση του αφορολόγητου ορίου και επιβολή του ειδικού φόρου ηλεκτροδοτούμενων χώρων (πρβλ. Ελ.Συν. Ολομ. 4327/2014, 7412/2015, 1506/2016, ΣτΕ 2287-2290/2015, αποφ. 88/2013 Ειδ. Δικ. άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος, και συγκριτικά απόφ. Νο 2012-662 DC της 29^{ης} Δεκεμβρίου 2012 του Γαλλικού

Συνταγματικού Συμβουλίου επί του νόμου περί των οικονομικών του έτους 2013, με την οποία έγινε δεκτό ότι για την εκτίμηση της συμβατότητας επιβληθείσας φορολόγησης επί του εισοδήματος προς τη συνταγματική αρχή της ισότητας ενώπιον των δημοσίων βαρών πρέπει να ληφθεί υπόψη «το σύνολο των φορολογικών επιβαρύνσεων που επιβάλλονται στο αυτό εισόδημα και στις οποίες υποβάλλεται ο ίδιος φορολογούμενος»). Δοθέντος δε ότι, σύμφωνα με την προπαρατεθείσα αιτιολογική έκθεση του ν. 4046/2012 (Παράρτημα VI), ο σκοπός για τον οποίο ελήφθησαν τα επίμαχα μέτρα ήταν η μείωση των κρατικών δαπανών και η δημοσιονομική προσαρμογή, δεν προκύπτει ότι εξετάστηκε αν θα μπορούσαν να ληφθούν άλλα μέτρα ισοδύναμου αποτελέσματος, με μικρότερο κόστος για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, ούτε και τεκμηριώνεται, με συγκεκριμένα στοιχεία, η ισόρροπη επίρριψη του βάρους σε όλες τις κοινωνικοοικονομικές ομάδες, ή η συνδρομή λόγων δημοσίου συμφέροντος για την εκ νέου επιλογή της συγκεκριμένης κατηγορίας, όροι απαραίτητοι για την τεκμηρίωση τήρησης μιας δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του υπηρετούμενου σκοπού δημοσίου συμφέροντος και των θιγόμενων δικαιωμάτων. Η ειδικότερη δε τεκμηρίωση της επίμαχης ρυθμίσης ήταν περισσότερο αναγκαία ενόψει της πολλαπλότητας των επιβληθέντων στη συγκεκριμένη κατηγορία βαρών και της ιδιαιτερότητας της κατηγορίας αυτής από την άποψη της αδυναμίας αναπλήρωσης του εισοδήματός της (βλ. Ελ.Συν. Ολομ. πρακτικά 4^{ης} Ειδικής Συνεδρίασης της 31.10.2012, σκ. III, που εκδόθηκαν στο πλαίσιο γνωμοδότησης της Διοικητικής Ολομέλειας επί των επίμαχων ρυθμίσεων, στο οποίο επισημαίνεται ότι «μολονότι δεν μπορεί κατ' αρχήν να αμφισβητηθεί ότι με τις ως άνω ρυθμίσεις διώκεται η ικανοποίηση σκοπού δημοσίου συμφέροντος,

συνισταμένου στην περιστολή των δημοσιονομικών ελλειμμάτων, ούτε αιτιολογείται, ούτε τεκμηριώνεται, με την παράθεση συγκεκριμένων στοιχείων, η προσφορότητα και αναγκαιότητα των θεσπιζομένων περιορισμών για την επίτευξη του σκοπού αυτού, υπό την έννοια της εξάντλησης κάθε άλλου διαθέσιμου μέτρου, ούτως ώστε να αποτραπεί η επιβάρυνση, για πολλοστή φορά της ίδιας κατηγορίας πολιτών ... Κατά συνέπεια δημιουργούνται ζητήματα συμβατότητας των επίμαχων ρυθμίσεων με τις προαναφερόμενες συνταγματικές διατάξεις [άρθρα 2 παρ. 1, 4 παρ. 5 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος]». Τέλος, ούτε από την οικεία αιτιολογική έκθεση, ούτε από άλλα στοιχεία τεκμηριώνεται ότι με την επιβολή της επίμαχης περικοπής διασφαλίζεται η προεκτεθείσα συνταγματικά κατοχυρωμένη αρχή της αναλογίας αποδοχών ενεργείας και σύνταξης, όπως αυτή ισχύει για τους δημοσίους λειτουργούς, υπαλλήλους και στρατιωτικούς, ενόψει αφενός των προηγηθεισών περικοπών που έχουν επιβληθεί στις συντάξεις του Δημοσίου και αφετέρου του καθαρώς αριθμητικού (ύψος σύνταξης) κριτηρίου με βάση το οποίο επιβλήθηκε, χωρίς να ληφθεί υπόψη το σύστημα κλιμακώσεων των συντάξεων αυτών ανάλογα με τη θέση που κατείχε ο συνταξιούχος κατά τον υπηρεσιακό του βίο και με τη διάρκεια της απασχόλησής του (πρβλ. και απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας της 27.9.2005, 2BvR 1387/02, με την οποία κρίθηκε, μεταξύ άλλων, ότι οι μισθολογικές διαφοροποιήσεις που υφίστανται μεταξύ των δημοσίων υπαλλήλων πρέπει να διατηρούνται και σε περίπτωση περικοπών των συντάξεων τους). Και τούτο, ανεξαρτήτως του αν με την επιβολή της επίμαχης περικοπής δεν τίθεται ζήτημα διακινδύνευσης της αξιοπρεπούς διαβίωσης των συνταξιούχων του Δημοσίου, αφού, όπως προεκτέθηκε, η αρχή της αναλογίας

σύνταξης και αποδοχών ενεργείας επιβάλλει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του ύψους της σύνταξης των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών, σε περίπτωση περικοπής της λόγω δυσμενών δημοσιονομικών συνθηκών, οι αποδοχές ενεργείας και όχι το όριο της αξιοπρεπούς διαβίωσης (πρβλ. απόφαση του Ομοσπονδιακού Συνταγματικού Δικαστηρίου της Γερμανίας της 27.9.2005, 2BvR 1387/02).

20. Κατ' ακολουθία των προεκτεθέντων, οι διατάξεις της υποπαραγράφου Β.3 της παραγράφου Β του άρθρου πρώτου του ν. 4093/2012, με τις οποίες επήλθαν οι επίμαχες μειώσεις στις συντάξεις του Δημοσίου, αντίκεινται προς τις ρυθμίσεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και τις από αυτά απορρέουσες αρχές της ισότητας των πολιτών στα δημόσια βάρη και της αναλογικότητας, καθώς και προς τη συνταγματική αρχή της αναλογίας σύνταξης αποδοχών ενεργείας, όπως αυτή ισχύει για τους συνταξιούχους του Δημοσίου, οι λοιπές δε αιτιάσεις που αφορούν στη συμβατότητα της επίμαχης ρύθμισης σε σχέση με τις διατάξεις των άρθρων 2 παρ. 1, 5 παρ. 1, 17, 22 παρ. 5 και 25 παρ. 4 του Συντάγματος έχουν εξετασθεί στο πλαίσιο των ως άνω συνταγματικών αρχών και του ειδικού συνταξιοδοτικού καθεστώτος των δημοσίων υπαλλήλων και λειτουργών, ενώ παρέλκει η εξέταση τυχόν παραβίασης της διάταξης του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α., δοθέντος ότι οι συνταγματικές αυτές διατάξεις παρέχουν μείζονα προστασία από τη διάταξη αυτή, που επιβάλλει συγκεκριμένη στάθμιση ως προς την τήρηση της δίκαιης ισορροπίας μεταξύ του υπηρετούμενου με τα μέτρα επέμβασης στην περιουσία δημοσίου συμφέροντος και των θιγόμενων περιουσιακών δικαιωμάτων (βλ. και τις αποφάσεις ΣτΕ Ολομ. 2287-2290/2015, με τις οποίες κρίθηκε ότι η ομοίου

περιεχομένου διάταξη του άρθρου πρώτου, παράγραφος ΙΑ, υποπαρ. ΙΑ 5 περ. 1 του ν. 4093/2012, που αφορά τους κοινούς ασφαλισμένους, θίγει τον πυρήνα του συνταγματικού δικαιώματος σε κοινωνική ασφάλιση και αντίκειται προς τις διατάξεις των άρθρων 4 παρ. 5 και 25 παρ. 1 του Συντάγματος και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α.).

21. Εκ των μειωηφούντων η Αντιπρόεδρος Μαρία Βλαχάκη και η Σύμβουλος Βιργινία Σκεύη, διατύπωσαν περαιτέρω και την ακόλουθη γνώμη:

A. Η μείωση των καταβαλλόμενων από το Δημόσιο κύριων συντάξεων, που επήλθε με το άρθρο πρώτο, υποπαράγραφος Β3 παρ. Β του ν. 4093/2012, εντάσσεται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα δημοσιονομικής προσαρμογής, το οποίο κατέστη αναγκαίο για την άμεση περικοπή κρατικών δαπανών, τη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος, την άμεση αντιμετώπιση των οικονομικών αναγκών της χώρας μέσω της δανειοδότησής της και τη διασφάλιση της δημοσιονομικής βιωσιμότητας του Κράτους, δηλαδή στην εξυπηρέτηση σκοπών δημοσίου συμφέροντος. Εξ άλλου, η διασφάλιση της δημοσιονομικής ισορροπίας του Κράτους, η οποία εγγυάται και τη βιωσιμότητα του συστήματος συνταξιοδότησης των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, χάριν όχι μόνον των αμέσως ωφελουμένων συνταξιοδοτούμενων από το δημόσιο αλλά και των μελλοντικών γενεών, διαφέρει από το στενώς εννοούμενο ταμειακό συμφέρον του Δημοσίου και συνιστά λόγο δημόσιας ωφέλειας που δικαιολογεί τον περιορισμό των συντάξεων του Δημοσίου, τον οποίο επιφέρει η ανωτέρω ρύθμιση, λαμβανομένου μάλιστα υπόψη, ότι ο νομοθέτης μπορεί εκτιμώντας τις υφιστάμενες οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες να προβαίνει και σε μειώσεις ήδη απονεμηθειών συντάξεων. Περαιτέρω, η επίδικη περικοπή, λόγω της

φύσης της, συμβάλλει αμέσως στην περιστολή των δημοσίων δαπανών με τη μείωση της συνταξιοδοτικής δαπάνης του Δημοσίου, η οποία καλύπτεται από τον κρατικό προϋπολογισμό (η ετήσια εξοικονόμηση από το συγκεκριμένο μέτρο ανέρχεται στο ποσό των 438.000.000 ευρώ) και με τα δεδομένα που, κατά τον νομοθέτη, συνέτρεχαν στο χρόνο θέσπισής της, δεν παρίσταται, κατ' αρχάς, απρόσφορη και μάλιστα προδήλως, για την επίτευξη των επιδιωκόμενων σκοπών, ούτε μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν ήταν αναγκαία, λαμβανομένου, άλλωστε, υπόψη ότι η επιλογή του νομοθέτη ως προς τα ληπτέα μέτρα για την αντιμετώπιση της υπ' αυτού διαπιστωθείσης κρίσιμης δημοσιονομικής κατάστασης, εκφεύγει του δικαστικού ελέγχου, αντικείμενο του οποίου είναι μόνο η υπέρβαση των ακραίων ορίων της έννοιας του δημοσίου συμφέροντος (αποφ. Γενικού Δικαστηρίου της 3.5.2017, υπόθεση T-531/2014 Λεμονιά Σωτηροπούλου κατά Συμβουλίου).

B. Τα κριτήρια που χρησιμοποίησε ο νομοθέτης για να επιβάλει την περικοπή αυτή, δηλαδή διαφοροποιημένοι συντελεστές (κατά ποσοστά κυμαινόμενα από 5% έως και 20%) αναλόγως του ύψους της σύνταξης, δεν παρίστανται προδήλως απρόσφορα, δοθέντος ότι με την επίμαχη ρύθμιση πλήττονται οι μεσαίες και υψηλότερες συντάξεις και αποτρέπεται η επιβάρυνση των λιγότερο ισχυρών εντός της αυτής ομάδας βαρυνομένων, ενώ εξαιρείται η ευπαθής ομάδα των συνταξιούχων του Δημοσίου με ποσοστό αναπηρίας 80% και άνω. Ειδικότερα ο νομοθέτης λαμβάνοντας υπόψη τη διαφορετική οικονομική δυνατότητα συμβολής στα δημόσια βάρη των συνταξιούχων του Δημοσίου, εφάρμοσε υψηλότερο συντελεστή στις μεγαλύτερες συντάξεις διασφαλίζοντας ταυτόχρονα ότι η απομένουσα σύνταξη δεν υπολείπεται ενός

κατωτάτου ορίου (1000,01, 1425,01, 1800,01 και 2550,01 ευρώ, ανάλογα με το ύψος αυτής). Κατά τούτο, η επίδικη περικοπή χωρεί με όρους κοινωνικής αλληλεγγύης μεταξύ των συνταξιούχων, εφόσον με το επιλεγέν κριτήριο (ύψος συντάξεων) αποτρέπεται η επιβάρυνση εκείνων που λαμβάνουν μικρότερη σύνταξη.

Γ. Επισημαίνεται ότι, αν και είναι γεγονός ότι οι συνταξιούχοι του δημοσίου επωμίσθηκαν μεγάλο βάρος της δημοσιονομικής προσαρμογής μέσω αλληπάλληλων περικοπών στις συντάξεις τους από το έτος 2010, είτε ευθέως (αρ. 11 του ν. 3865/2010 Α' 120, αρ. 1 παρ. 10 του ν. 4024/2011, Α' 226) είτε μέσω περικοπών επιδομάτων και αποζημιώσεων που λαμβάνονται υπ' όψιν για τη διαμόρφωση του συντάξιμου μισθού (αρ. 1 παρ. 2 και 3 του ν. 3833/2010, Α' 40, άρθρο τρίτο του ν. 3845/2010, Α' 65), εν τούτοις η επιχειρούμενη δημοσιονομική προσαρμογή δεν στηρίχθηκε μόνο στη μείωση των δαπανών για τις συντάξεις του Δημοσίου. Οι περικοπές των συντάξεων εντάσσονται σε ένα ευρύτερο πρόγραμμα για την αποκατάσταση της δημοσιονομικής ισορροπίας στο πλαίσιο του οποίου ελήφθησαν πλείστα δημοσιονομικά, διαρθρωτικά και χρηματοπιστωτικά μέτρα, η συνδυασμένη εφαρμογή των οποίων εκτιμήθηκε από το νομοθέτη ότι θα συμβάλει στην έξοδο της χώρας από την κρίση και στη βελτίωση των δημοσιονομικών της μεγεθών. Με τα μέτρα αυτά που αφορούσαν, μεταξύ άλλων, σε περικοπές αποδοχών των απασχολούμενων στο δημόσιο τομέα (ν. 3833/2010, 3845/2010), αναστολή προσλήψεων στο δημόσιο τομέα (αρ. 10 και 11 του ν. 3833/2010), φορολογικές επιβαρύνσεις (όπως αύξηση φορολογίας εισοδήματος, ακίνητης περιουσίας, κατανάλωσης, αύξηση συντελεστών ΦΠΑ και ΕΦΚ -άρθρο 12-13 του ν. 3833/2010, έκτακτη εφάπαξ εισφορά οικ. έτους

2010 -άρθρο 29 ν. 3986/2011, έκτακτη εισφορά αλληλεγγύης -άρθρο 29 του ν. 3986/2011, τέλος επιτηδεύματος στους ελεύθερους επαγγελματίες -άρθρο 31 του ν. 3986/2010, τέλος ακίνητης περιουσίας -άρθρο 53 του ν. 4021/2010), μεταβολή του πλαισίου των συλλογικών συμβάσεων εργασίας, (ν. 3845/2010, 3871/2010, 3899/2010, 4024/2011, Π.Υ.Σ. 6/2012, βλ. και ΟλΣτΕ 2307/2014), επιβαρύνθηκε, στο πλαίσιο της εθνικής και κοινωνικής αλληλεγγύης, το σύνολο των ενεργώς απασχολούμενων πολιτών στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, ενώ με το ν. 4050/2012, που θεσπίστηκε και αυτός ως εκτελεστικός νόμος του ν. 4046/2012, ρυθμίστηκε η διαδικασία αναδιάρθρωσης (μείωσης) του δημοσίου χρέους (για τη σταδιακή προσαρμογή της εθνικής οικονομίας στους δημοσιονομικούς δείκτες) μέσω της ανταλλαγής τίτλων εκδόσεως ή εγγυήσεως του Ελληνικού Δημοσίου, τους οποίους κατείχαν ιδιώτες πιστωτές, με νέους τίτλους («Συμμετοχή του Ιδιωτικού Τομέα» PSI, βλ. ΣτΕ Ολ. 425/2015, ΕΔΔΑ απόφαση Μαματάς και λοιποί κατά Ελλάδα της 21.7.2016).

Δ. Εν όψει των ανωτέρω και λαμβάνοντας ιδίως υπόψη το ευρύτερο δημοσιονομικό πλαίσιο εντός του οποίου θεσπίστηκε η επίδικη περικοπή, το σκοπό δημοσίου συμφέροντος που εξυπηρετεί, το σύνολο των μέτρων (δημόσια βάρη ή άλλης φύσεως μέτρα δημοσιονομικά, διαρθρωτικά και χρηματοπιστωτικά) που υιοθετήθηκαν για την αντιμετώπιση της οικονομικής ύφεσης με επιπτώσεις στο σύνολο του πληθυσμού, τμήμα μόνον των οποίων αποτελούν οι περικοπές στις κύριες συντάξεις, τα χαρακτηριστικά της διάταξης και τα κριτήρια στα οποία βασίζεται η μείωση (κλιμακούμενη μείωση ανάλογα με το ποσό της σύνταξης και εξασφάλιση ενός κατώτατου ορίου σύνταξης και πάντως όχι κάτω των 1.000 ευρώ), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το

Δικαστήριο στερείται της εξουσίας ελέγχου της ορθότητας των νομοθετικών επιλογών εφόσον ο νομοθέτης ενήργησε εντός του πλαισίου της διακριτικής του ευχέρειας που του αναγνωρίζεται από το Σύνταγμα, η ρύθμιση του άρθρου 1 του ν. 4051/2012 αιτιολογείται προσηκόντως (πρβλ. ΣτΕ 734/2016 Ολομ. σκ. 27).

Ε. Τέλος, ακόμα και εάν ήθελε υποθεθεί ότι ο νομοθέτης δεν αιτιολογεί επαρκώς ότι η επίδικη περικοπή δεν παραβιάζει την αναλογία αποδοχών-σύνταξης, η έλλειψη τεκμηρίωσης δεν συνιστά αφ' εαυτής λόγο κήρυξης αντισυνταγματικής της επίδικης διάταξης του ν. 4093/2012, καθόσον εναπόκειται τελικά στο Δικαστήριο να ελέγξει εάν ανατρέπεται η αναλογία αυτή πέραν του αναγκαίου. Η κρίση του δε αυτή συναρτάται με το ευρύτερο δημοσιονομικό πλαίσιο εντός του οποίου επιχειρείται η διατάραξη της αναλογίας αυτής και βασίζεται σε συγκεκριμένα στοιχεία όσον αφορά τον καθορισμό αφ' ενός των αποδοχών ενεργείας που λαμβάνονται υπ' όψιν ως σημείο εκκίνησης και αφ' ετέρου του ποσοστού πέραν του οποίου η αναλογία αυτή ανατρέπεται (βλ. ενδεικτικά αποφ. 1/2018 του Ειδικού Δικαστηρίου του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος σκ. 17, όπου αποφαινόμενο επί της ίδιας με την προκειμένη υπόθεση διάταξης κρίθηκε ότι με βάση τα στοιχεία της συγκεκριμένης υπόθεσης και ειδικά ως προς τον εκεί προσφεύγοντα δικαστικό λειτουργό, η μείωση της σύνταξής του κατά 40% συνιστά πράγματι ανατροπή της εν λόγω αναλογίας, αλλά και αποφάσεις του Ε.Δ.Δ.Α., *Maggio and others v. Italy* της 31.5.2011 σκ. 63, όπου μείωση μικρότερη από το ήμισυ της σύνταξης θεωρήθηκε ότι δεν συνιστά επέμβαση στην περιουσία αντίθετη με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου και *Stefanetti and others v. Italy* της 15.4.2014 σκ. 60-66 όπου ανάλογη μείωση κατά 67% κρίθηκε ασύμβατη με το ως άνω άρθρο). Τέτοια

στοιχεία για το σύνολο των συνταξιούχων του Δημοσίου δεν αναδεικνύονται στην κρινόμενη υπόθεση, τα δεδομένα της οποίας άλλωστε δεν είναι αντιπροσωπευτικά για την πλειοψηφία των συνταξιούχων του Δημοσίου, καθόσον ο ενάγων ως εκ της ιδιότητάς του υπάγεται σε ειδικό μισθολόγιο. Κατόπιν των ανωτέρω, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η επίδικη διάταξη του ν. 4093/2012 δεν είναι συμβατή με το Σύνταγμα για το λόγο και μόνο ότι ο νομοθέτης δεν αιτιολόγησε επαρκώς τη μη ανατροπή της αναλογίας αποδοχών και σύνταξης.

ΣΤ. Με βάση τα προεκτεθέντα και εφόσον η επίδικη μείωση υπό το πρίσμα του σκοπού δημοσίου συμφέροντος για τον οποίο θεσπίστηκε δεν συνιστά υπέρμετρη παρέμβαση στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα ούτε θίγει τον πυρήνα αυτού (βλ. Ε.Δ.Δ.Α Khoniakina v. Georgia της 19.6.2012 σκ. 76 έως 79, Markovics v. Hungary σκ. 39, 41-43, ΕΔΔΑ Maggio and others v. Italy σκ. 60-64, Stefanetti and others v. Italy σκ. 57-58) δεν ανακύπτει θέμα αντίθεσης της διάταξης του άρθρου πρώτου, υποπαράγραφος Β3 παρ. Β του ν. 4093/2012, στις επικαλούμενες από τον ενάγοντα συνταγματικές διατάξεις, προεχόντως δε στα άρθρα 2 παρ. 1, 4 παρ. 5, 25 παρ. 1 και 4 του Συντάγματος, ούτε και στο άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου της Ε.Σ.Δ.Α..

22. Ο Αντιπρόεδρος Ιωάννης Σαρμάς, που μειοψήφησε, διατύπωσε την ακόλουθη γνώμη: Ο ενάγων είναι συνταξιούχος δικαστικός λειτουργός, και η βασική επιχειρηματολογία που αναπτύσσεται στην αγωγή του αφορά τις συντάξιμες αποδοχές που λαμβάνει ως εκ της ιδιότητάς του αυτής. Το μισθολογικό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των δικαστικών λειτουργών υπάγεται, ως εκ της άμεσης εξάρτησής του από την αρχή της ανεξαρτησίας της

δικαιοσύνης, σε ειδικές ρυθμίσεις συνταγματικού, ενωσιακού και υπερεθνικού επιπέδου, ενώ συγχρόνως έχει προβλεφθεί, μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, ένα δικαστήριο ειδικής δικαιοδοσίας, για να αποφαινεται επί των οικείων διαφορών. Συνακόλουθα, αν η συνολική μείωση την οποία υπέστη στη σύνταξη αυτού ο ενάγων είναι, όπως προβάλλει, υπερβολική, και άρα άνιση συγκρινόμενη με τις μειώσεις που υπέστησαν άλλες κατηγορίες συνταξιούχων, το ζήτημα αυτό, ως ευθέως συναρτώμενο με το συνταξιοδοτικό καθεστώς πρώην δικαστικού λειτουργού, δεν δύναται να εξετασθεί από το Ελεγκτικό Συνέδριο, δικάζον επί διαφοράς περί την απονομή συντάξεως, αλλά μόνον από το ως άνω ειδικής δικαιοδοσίας δικαστήριο. Ως εκ τούτου, η υπό κρίση αγωγή πρέπει να παραπεμφθεί στο σκέλος της που αφορά αξιώσεις πηγάζουσες από το ειδικό καθεστώς προστασίας που απολαύουν οι δικαστικοί λειτουργοί στο κατά τα ανωτέρω ειδικής δικαιοδοσίας δικαστήριο. Το Ελεγκτικό Συνέδριο δικαιούται πάντως να εξετάσει την ένδικη αγωγή κατά το μέρος που με αυτήν προβάλλεται ευθέως, αυτοτελώς και διακριτώς, ότι οι συνταξιοδοτικές παροχές του ενάγοντος υπολογίσθηκαν με βάση καλύπτουσα ευρύτερες κατηγορίες συνταξιούχων νομοθετική ρύθμιση, η οποία είναι αντίθετη σε υπερνομοθετικού επιπέδου κανόνες μη αφορώντες ειδικώς και αποκλειστικώς τους δικαστικούς λειτουργούς. Τέτοιου είδους επιχειρηματολογία αναπτύσσεται πράγματι στην αγωγή αναφορικά με το σύστημα που επέλεξε ο νομοθέτης για την ανάλογη με το ύψος της συνταξιοδοτικής παροχής μείωση των συντάξεων ευρύτερης κατηγορίας συνταξιούχων κατά τρόπο που να προκύπτει μεγαλύτερη μείωση των υψηλότερων συντάξεων από ό,τι αναλογικά προκύπτει για τις χαμηλότερες. Ο ενάγων προβάλλει σχετικώς ότι με το εν λόγω σύστημα

παραβιάζονται οι συνταγματικές αρχές της ισότητας και της αναλογικότητας, αρχές των οποίων ο σεβασμός από τον νομοθέτη επιβάλλεται γενικώς και όχι μόνον αναφορικά με τους δικαστικούς λειτουργούς. Ως προς το σκέλος αυτό της αγωγής, αξίζει να σημειωθεί κατ' αρχάς ότι αυτό που χαρακτηρίζει τη νομοθεσία ως σύνολο είναι η δια των ρυθμίσεών της θέσπιση διακρίσεων τις οποίες ο νομοθέτης κρίνει δίκαιο και σκόπιμο να εισαγάγει μεταξύ όσων υπάγονται στη δικαιοδοσία του, αν δε η δικαστική λειτουργία αναλάμβανε να ελέγχει, με βάση αρχές ως αυτή της ισότητας ή της αναλογικότητας, το εύλογο των διακρίσεων αυτών, δεν θα κατελείπετο χώρος για την άσκηση της νομοθετικής λειτουργίας. Συνεπώς, ο έλεγχος που μπορεί κατά το Σύνταγμα να ασκήσει ένα δικαστήριο όταν προβάλλεται ενώπιόν του παραβίαση των ανωτέρω αρχών είναι αναγκαίως περιορισμένος και, εν πάση περιπτώσει, δεν συνίσταται στην υποκατάσταση της δικαστικής κρίσης στην κρίση περί του ευλόγου της θεσπισθείσας νομοθετικά διάκρισης. Περαιτέρω, όταν ο νομοθέτης εισάγει διακρίσεις ως συνέπεια πολλαπλών εκ μέρους του σταθμίσεων πλήθους παραγόντων - πολιτικής, κοινωνικής και οικονομικής φύσεως - αποβλέπων στο στόχο της αποφυγής άμεσου και εμφανούς κινδύνου απειλούντος το σύνολο του λαού, τότε ο δικαστής, σεβόμενος τη διάκριση των λειτουργιών, οφείλει να περιορίσει τον έλεγχό του σε πρόδηλες παραβιάσεις των κανόνων στους οποίους υπόκειται ο κοινός νομοθέτης, μη προβαίνων ο ίδιος, κατά την άσκηση της δικαστικής του λειτουργίας, σε έλεγχο ορθότητας του συνόλου των σταθμίσεων όλων των δεδομένων τα οποία ήδη σταθμίσθηκαν από τον νομοθέτη κατά την υπ' αυτού ανάληψη της πολιτικής του ευθύνης ως εκφραστή της βούλησης του λαού. Οι ένδικες εν προκειμένω μειώσεις, που εισήχθησαν ύστερα από σειρά άλλων

περικοπών σε μισθούς και συντάξεις ή και αυξήσεων σε φόρους και εισφορές, προβλέφθηκαν νομοθετικά, ως είναι γνωστό τοις πάσι, προς αντιμετώπιση μιας διαρκώς επιδεινούμενης δημοσιονομικής κρίσης, όπου η πολιτική ηγεσία είχε αποφασίσει τη διατήρηση της χώρας εντός της ευρωπαϊκής νομισματικής ένωσης, όπου υφίστατο πρωτογενές δημοσιονομικό έλλειμμα το οποίο δεν μπορούσε πλέον να καλυφθεί από έκδοση κρατικών ομολόγων αλλά μόνο με διακρατικές δανειακές συμφωνίες, όπου έπρεπε να βρεθεί ο κατάλληλος συνδυασμός μείωσης στα δημόσια έξοδα και αύξησης στα δημόσια έσοδα μέχρι επιτεύξεως της δημοσιονομικής ισορροπίας και όπου, εν πάση περιπτώσει, μέχρις επανόδου της χώρας στη δυνατότητα τακτικής ανατροφοδότησης του δημόσιου χρέους της, υφίστατο μια πλήρης αλληλεξάρτηση μεταξύ όλων των μέτρων που λάμβανε ο κοινός νομοθέτης προς αντιμετώπιση της κρίσης έτσι ώστε όλα αυτά τα μέτρα να συναποτελούν κατά τη λογική που τα διέπει αναγκαίους και αλληλένδετους πυλώνες του αυτού οικοδομήματος. Μέτρα δε ως τα ανωτέρω, εξ ορισμού επώδυνα, λαμβάνονται εν όψει της επιτακτικής κοινωνικής ανάγκης που τα υπαγορεύει, με εκτίμηση δεδομένων που δεν επιδέχονται μόνο τεχνοκρατική αξιολόγηση, αλλά που επιλέγονται ύστερα από πολλαπλές, εν τέλει πολιτικής φύσεως εκτιμήσεις του κοινού νομοθέτη. Στο πλαίσιο αυτό, το δικαστήριο, για να κρίνει αν ένα εκ των ως άνω μέτρων παραβιάζει την αρχή της ισότητας ή της αναλογικότητας, όπως ορίζονται οι αρχές αυτές στο Σύνταγμα, πρέπει να πεισθεί ότι η παραβίαση είναι κατάφωρη, ήτοι ότι αυτή συνιστά εκδήλωση αυθαιρεσίας απολύτως ασυμβίβαστης με τις αρχές που διέπουν ένα Κράτος δικαίου. Τέτοια αυθαιρεσία θα στοιχειοθετηθεί αν μια κατηγορία πολιτών ή μια κοινωνική τάξη, μη οριζόμενες με βάση

εισοδηματικά κριτήρια, απομονώνονται για να φέρουν αυτές το εισοδηματικό βάρος της εξυγίανσης, ή όταν σε ομοίου εισοδήματος μισθωτούς, συνταξιούχους ή φορολογουμένους επιβάλλονται ειδικές θυσίες που δεν τελούν, ως εκ του περιορισμού των υποκείμενων σ' αυτές, σε συνάρτηση με το σκοπό για τον οποίο επιβάλλονται. Η ένδικη διάκριση, την οποία ο ενάγων χαρακτηρίζει ως παραβιάζουσα τη λογική, ανεξαρτήτως των ειδικότερων πτυχών που χαρακτηρίζουν το καθεστώς εφαρμογής της, στηρίζεται πάντως στη βασική αρχή της αναλογικής, κατά το ύψος της σύνταξης εκάστου, επιβολής μεγαλύτερης θυσίας στους συνταξιούχους με υψηλότερη σύνταξη απ' ό,τι σ' αυτούς με χαμηλότερη. Αν ο δικαστής υπεισερχόταν, όπως καλείται από τον ενάγοντα να πράξει, στην εκτίμηση του ευλόγου του ειδικότερου τρόπου υπολογισμού της κλιμακωτής μείωσης των συντάξεων την οποία επέλεξε ο νομοθέτης, τότε όχι μόνο θα υποκαθίστατο στην κρίση του νομοθέτη σ' αυτό το ειδικό ζήτημα περιορίζοντας πλήρως τη διακριτική ευχέρεια του τελευταίου, αλλά πράττοντας έτσι, θα έπρεπε να πράξει το ίδιο και για όλα τα ειδικότερα παρόμοια ζητήματα που συνολικώς ορώμενα, συνθέτουν την επιλεγείσα πολιτική από όσους, εντός της δημοκρατικής κοινωνίας, φέρουν την πολιτική ευθύνη για την αντιμετώπιση κρίσεων ευρύτερων διαστάσεων ως αυτή που κατέστησε αναγκαία την λήψη του επίδικου μέτρου. Κανένα νομοθετικό μέτρο το οποίο εισέρχεται στο πεδίο εφαρμογής της αρχής της ισότητας ή της αναλογικότητας δεν είναι εξ ορισμού ανέλεγκτο από τη δικαστική εξουσία. Το αν όμως εν τέλει η δικαστική εξουσία θα δεχθεί ότι ένα μέτρο που θίγει υπό την ανωτέρω έννοια τις ως άνω αρχές, τις παραβιάζει πράγματι, αυτό εξαρτάται από τα όρια ελέγχου που επιβάλλει στη δικαστική κρίση η αρχή της διακρίσεως των λειτουργιών, καθώς η ένταξη του

δικαστικού ελέγχου είναι κάθε φορά συνάρτηση της βαρύτητας της παραβίασης, έτσι όπως αυτή αναδεικνύεται από τη φύση του διακυβευόμενου δικαιώματος και τους λόγους δημοσίου συμφέροντος που δικαιολογούν τον περιορισμό του. Το να απαιτήσει ο δικαστής από τον νομοθέτη να αιτιολογήσει ή αποδείξει ότι το επιλεγέν νομοθετικό μέτρο - έστω και αν με αυτό θίγεται υπό την ανωτέρω έννοια ένα θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα ως η σύνταξη - είναι το ήττον επαχθές, σημαίνει πλήρη, και άρα ανεπίτρεπτη συνταγματικά, υποκατάσταση του δικαστή στο έργο του νομοθέτη. Το να αγνοήσει ο δικαστής ότι αποφαινόμενος επί της συνταγματικότητας μιας μεμονωμένης σύνταξης ουσιαστικώς κρίνει τη συνταγματικότητα ενός ολοκλήρου εθνικού συστήματος συνταξιοδότησης με προοπτικές βιωσιμότητας δεκαετιών, σημαίνει ακόμη ότι δεν θεωρεί ευθύνη του να συσταθμίσει ό,τι αποτελεί εν τούτοις την ουσία των αρχών της ισότητας και της αναλογικότητας, δηλαδή το ευρύτερο σύνολο των παραγόντων που πρέπει να τελούν μεταξύ τους σε δίκαιη ισορροπία ώστε ακριβώς να πραγματώνονται οι ανωτέρω αρχές. Ο περιορισμός των ορίων του ελέγχου του είναι εν προκειμένω η μόνη θεσμικά δυνατή λύση.

23. Μετά την επίλυση του ζητήματος για το οποίο εισήχθη στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, η κρινόμενη αγωγή πρέπει να παραπεμφθεί προς περαιτέρω εκδίκαση στο II Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Για τους λόγους αυτούς

Επιλύει το νομικό ζήτημα της συμφωνίας ή μη προς το Σύνταγμα των διατάξεων του άρθρου πρώτου παράγραφος Β υποπαράγραφος Β.3 του ν. 4093/2012, κατά τα αναφερόμενα στο σκεπτικό.

Παραπέμπει, κατά τα λοιπά, την αγωγή προς εκδίκαση στο ΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Κρίθηκε και αποφασίσθηκε στην Αθήνα, στις 29 Μαρτίου 2017 και στις 16 Μαΐου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ
ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΣΟΦΙΑΝΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 29 Ιουνίου 2018.

Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ
ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ
ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ